

Ni majhnih in velikih akcij – so samo velike

Tako kot med brigadirji ni nikjer drugje. Pa naj bodo pri najtežjem delu, v kanalu ali na cesti, sredi odprtega polja ali sredi skal, v naselju, sredi najrazličnejših dejavnosti, tudi športnih, kulturnih, sredi izobraževanja, sestanka...

Pa vendar o akcijah največkrat govorimo enostransko. Še vedno pravzaprav ne znamo ločiti tistih velikih, povojnih akcij od današnjih:

Pred tedni me je sila zbadlo, ko smo ob mladinski okrogli mizi, ki so se je udeležili tudi starejši (bilo je v Črnomlju) govorili o delovnih akcijah. Med »starejšimi« in »mlajšimi« udeleženci okrogle mize so bili nekdanji in sedanji brigadirji. Pa je mimogrede padla pripomba: »Vi ne veste, kako je bilo takrat, kako velike in pomembne objekte in s kakšno voljo smo jih gradili...!«

Mladi so utihnili, se kar nekam zaprli vase, dokler se ni pogovor zasukal drugače. Seveda so ob veličini pomembnih železniških prog, pa veličastnih industrijskih objektov — njihovi žulji drobni... Vsaj tako se je zdelo.

Če pogledamo v zgodovino, bi rekli, da je sleherni mlada generacija imela nekaj svojega, svoje simbole. Zatorej ni čudno, da si tudi današnji mladinec in mladinka želi svoje delo in svoj prosti čas vložiti v nekaj, kar bo ostalo. V nekaj, česar se bo sam prav tako z veseljem spominjal, kot se »starejši« danes spominjajo svojih povojnih akcij.

In današnji mladi generaciji delovni uspehi (pa čeprav tudi ti) gotovo niso edino merilo uspešnosti in pravilnosti delovne akcije. Najpogosteje se sicer omejujemo in naslanjamo na tradicije narodnoosvobodilnega boja, socialistično revolucijo, na krepitev bratstva in enotnosti, na tovarštvo, ki se na akcijah pogloblja skupaj z novimi odnosi do fizičnega dela, do truda, ki vodi k cilju. So pa akcije zagotovo še kaj več: so splet vzgoje mladega človeka, izobraževanja, oblikovanja njegovih delovnih in življenjskih navad, predvsem pa so dokaz njegove pripadnosti socialistični graditvi, temelj moči!

In potem se je pogovor ob okrogli mizi zasukal drugače.

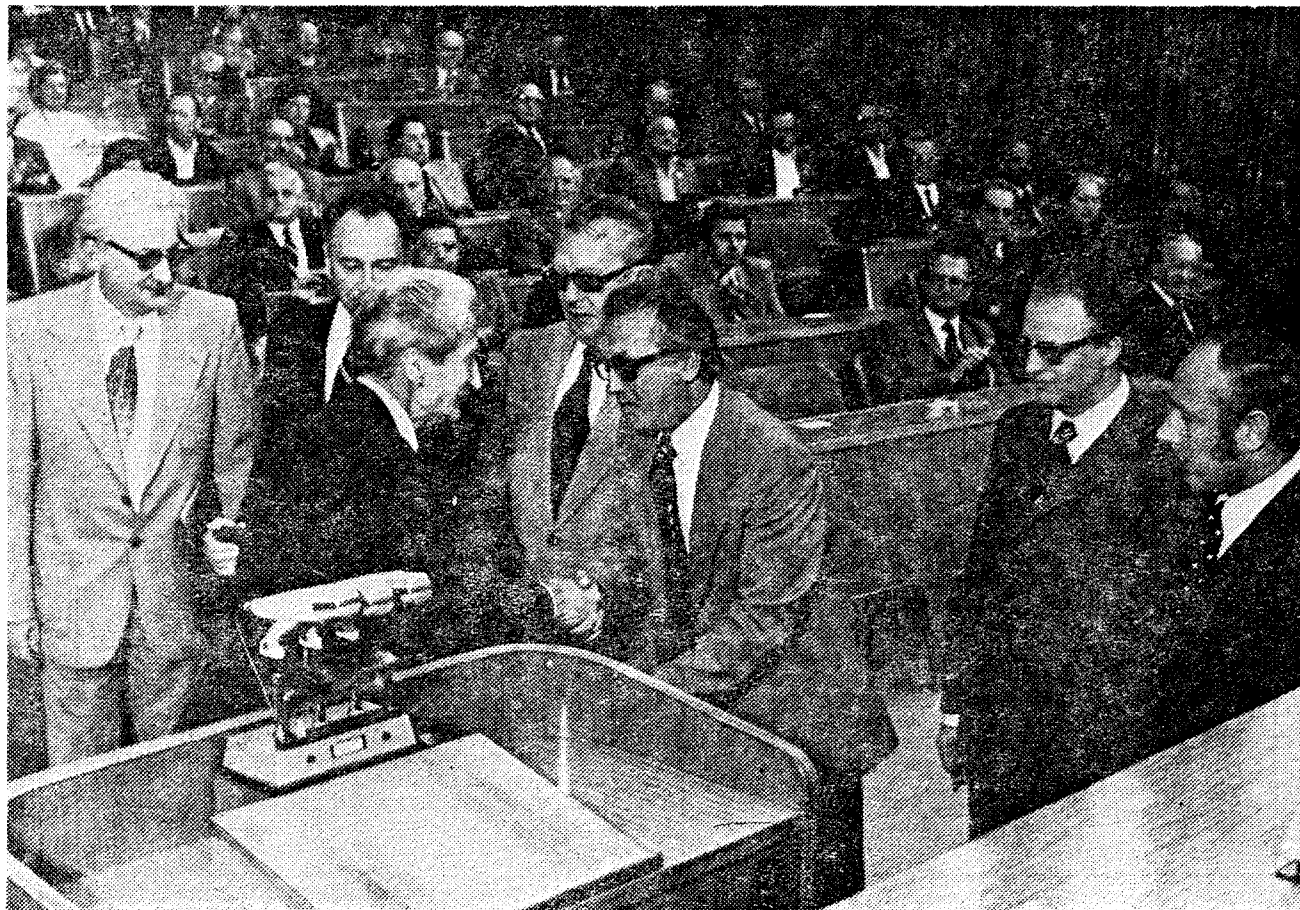
Tako »starejši« kot »mlajši« so ugotovili, da so akcije pravzaprav del njihovega vsakdana. Da so imeli lani kar nekaj akcij, ko so urejali klubske prostore za to ali ono športno društvo v krajevni skupnosti, da so uredili igrišče, pa še in še. In da pravzaprav sploh ni pomembno, kakšen je objekt, kako velik je. Pomembno je, da je zgrajen z lastnimi rokami, z lastnimi močmi.

»Torej ni majhnih in velikih akcij, so le velike...«, so sklenili to temo ob okrogli mizi v sklopu Dnevov tednika Mladina v Črnomlju. In mladim se potem njihovi žulji niso zdeli nič premajhni, preskromni!

VILI PŠENIČNY

Enaindvajsetega julija letos na slovesnosti ob poimenovanju Osnovne šole Senovo po Štirinajsti diviziji; isti dan so — prav tako v počastitev dneva vstaje slovenskega naroda — položili pri Osnovni šoli Senovo temeljni kamen za družbeni center, ki bo tudi nosil ime te legendarne partizanske divizije, odkril pa ga je republiški sekretar za ljudsko obrambo in predsednik Odbora Štirinajste divizije Miha Butara.

Predsednik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Janko Rudolf čestita nagrajencem — piscem zgodovinske monografije »Narodnoosvobodilni boj na Slovenskem 1941—45« na podelitvi nagrad vstaje slovenskega naroda.

SPOMINI NA PRVE VOJNE DNI DUŠANA PETROVIČA-ŠANETA

OSAMLJENEC

str. 14

od torka do torka

Sreda, 20. julija 1977

V Beogradu je bila zadnja seja pred poletnimi počitnicami, ki sta jo imela oba zbora skupščine SFRJ in na kateri sta razpravljala tudi o delu ZIS in zveznih organov; na ločenih sejah sta zbora sprejela več pomembnih aktov s področja ekonomske politike, zakonodajne dejavnosti in zveznega proračuna.

Sobota, 23. julija 1977

V tihi žalosti se je nepregledna množica ljudi poslovila od narodnega heroja, zaslužnega politika in umetnika Dušana Petrovića-Saneta, v vasi Banji, nedaleč od Arandjelovca. Tovariša Saneta so pokopali z najvišjimi državnimi in vojaškimi častmi na Venčcu, v katerega marmor je vklesal svojo življenjsko in revolucionarno poslanico.

Torek, 26. julija 1977

Predsednik republike in vrhovni poveljnik oboroženih sil SFRJ maršal Jugoslavije Josip Broz Tito je na Brionih sprejel zveznega sekretarja za ljudsko obrambo generala armade Nikolo Ljubičića s sodelavci.

Na poljih kmetijsko-industrijskega kombinata »Prilepa« v vasi Obršani v Makedoniji so dosegli jugoslovanski rekord v donosu pšenice — 10.000 kilogramov na hektar.

Sreda, 27. julija 1977

Med nedavnim nekajdnevnim bivanjem v naši republikli je generalpomočnik Dane Petkovski, pomočnik zveznega sekretarja za ljudsko obrambo, poleg vojaških enot, v Kobaridu obiskal tudi tabor brigadirjev ZMDA Posočje 77. Ob tej priliki je dejal, da brigadirji ne opravljajo le fizično, temveč tudi revolucionarno delo, saj je akcija Posočje 77 velika šola bratstva in enotnosti mladih iz vseh krajev Jugoslavije. Visokega gosta so brigadirji prisrčno pozdravili in ga držali na brigadirskem kosilu, za spomin na srečanje pa so mu izročili brigadirsko uniformo.

Tekst in slika:
B. JAKOVLJEVIĆ

Ponedeljek, 1. avgusta 1977

Sekretar izvršnega komiteja predsedstva CK ZKJ Stane Dolanc se je na Korčuli pogovarjal s predsednikom vlade republike Maltte o aktualnih vprašanjih Sredozemlja in o akcijah, s katerimi bi lahko čimprej rešili bližnjazgodno krizo ter odpravili druga žarišča kriz v Sredozemlju.

Torek, 2. avgusta 1977

Predsedstvo SFRJ je na svoji seji sprejelo informacijo, da bo v drugi polovici avgusta letos predsednik SFRJ Josip Broz Tito obiskal DLR Korejo.

Na Kozari je pričela z delom tretja izmena mladinske delovne akcije pri nadaljevanju gradnje centra mladih Jugoslavije »Bratstvo in enotnost«.

Ohranjamo in spoštujemo pridobitve NOB

Odmev na sestavek »Smo dovolj aktivni?«
Milivoja Mihajla, objavljen 2. 6. 1977

V TV-15 smo v rubriki UTRINKI IN ODMEVI 2/6 1977 prebrali članek »SMO DOVOLJ AKTIVNI?«, ki ga je napisal Milivoj Mihajl. Ker v članku trdi, da med drugimi tudi mi premalo gojimo tradicijo NOB, se čutimo dolžni odgovoriti naslednje:

Naša šola nosi ime po narodnemu heroju Antonu Šibelju-Stjenku, zato toliko bolj ohranjamo in spoštujemo pridobitve NOB.

Vsa leta so bili borci stalni gostje naše šole, ki so našim učencem ob 29. novembru, 22. decembru, 15. februarju — krajevnem prazniku, 8. marcu, Kurirčkovu pošti, ob sprejemu Titove štafete, 25. maju pripovedovali svoje spomine iz partizanskih dni in življenja v taboriščih.

Zadnja leta smo se udeležili pohodov po poteh partizanskih brigad na Krasu, kjer so nas na javkah in ob spomenikih čakali borci in oživljali svoje spomine. Tako so nam pripovedovali Miro Kovačič, Ludvik Kovačič, Jože Jurca, Alojz Švara, Ivan Luin, Jože Jazbec iz Tupelč, Ivan Pangos, Tone Hrovatin, Marija Orel, Bernarda Kukanja, Bruno Čermelj, pok. Alojz Trampuž, sestra narodnega heroja Stjenka, Herman Vrabec, Bruno Kovačič, Angel Forčič, tov. Furlan iz Tomačevice, Tov. Jazbec iz Malega dola, Jože Turk, Bruno Kavčič iz Lipe, Alojz Abram, Ivan Grmek in drugi.

Na naši šoli hranimo tudi nekaj magnetofonskih posnetkov.

Vsi učenci vsako leto zapisujejo pripovedovanja ljudi, ki so preživeli NOB.

Stalna skrb pionirjev in mladincev so tudi spomeniki in grobovi podlih borcev.

V svoj program vključuje šola ogled znanih partizanskih krajev in obeležij ter partizanskih razstav. Mnoge razstave organiziramo tudi sami v prostorih osnovne šole.

Prav tako sodeluje naša šola z vsem družbenopolitičnimi organizacijami, posebno s pripadniki JLA na vseh prireditvah in proslavah, kjer imamo pravni največji delež. Za vse to delo je šola dobila veliko priznanj.

Za prireditve in proslave izdelajo učenci plakate in vabila, ki jih raznosijo po vaseh. Prav za KURIRČKOVO POŠTO tega ne naredimo, saj so bila kurirska pota vedno skrivna, zanjo vedo le organizatorji. Kljub temu spremlja pošto veliko ljudi, saj zvedo zanjo od svojih otrok.

Prepričani smo, da so naši učenci seznanjeni s preteklostjo in z bojem jugoslovanskih narodov, ju cenijo in bodo znali dograjevati in braniti našo socialistično prihodnost.

Kolektiv osnovne šole
ANTONA ŠIBELJA-STJENKA, KOMEN

PRIPIS UREDNIŠTVA: Z objavo pisma, ki nam ga je poslal kolektiv Osnovne šole Antona Šibelja-Stjenka iz Komna zaključujemo »odmeve« na sestavek tovariša Milivoja Mihajla. Morda bi ob koncu kolektiva imenovane šole vendarle opozorili na stavek, ki ga je tovariš Milivoj Mihajlo zapisal v zapisu »Smo res dovolj aktivni«, objavljenem 30. junija, v katerem lahko preberete: »V glavnem so bili prisotni šoloobvezni otroci in pedagogi, ki vedno nosijo glavno breme takšnih prireditev«.

Pismo

Zelo me je razveselila objava mojega zapisa »Partizanske vojaške delavnice« in sporočam vam, da se odpovedujem honorarju, tudi glede nadaljnjega sodelovanja. Vem, da se ubadate s finančnimi težavami. Pišem tudi zato, ker vem, da moramo mladini nenehno vcepjati v srce ljubezen do domovine, da bo zmeraj s ponosom gledala na velika dejanja svojih očetov in dedov, da bo trdno stala na njenem braniku, če bi si kdorkoli drznil oskruniti to našo, s tisoči lepotami obdarjeno domovino.

ANGELA PRIJATELJ,
Vauganelska 27, p. Koper

Zadnja melodija

Zato gre nemškemu policijskemu fotografu verjeti, da so dopoldne, ko so čakali na ustrelitev, pevci začeli peti

Nekaj dni po streljanju talcev na Hrušici 27. julija 1942. leta je nemški policijski fotograf pripovedoval jeseniškemu fotografu Vajsu, ki mu je razvijal filme, da so nekateri talci pred usmrčitvijo pretresljivo lepo peli otožne pesmi.

Talce so namreč pripeljali na Belo polje, kjer so jih postrelili, okoli pol osmih zjutraj, usmrtili pa so

jih čez pet ur. Ni znano, zakaj so morali stati na pekočem soncu z rokami zvezanimi na hrbtu in po dva in dva za lakti skupaj in čakati na zadnje povelje. Nekateri trdijo, da se je v tem času direktor železarne pogajal z gestapovci na Bledu in skušal rešiti vsaj nekaj strokovnih delavcev, drugi pa menijo, da so jih postrelili točno ob tistem času, kot so prejšnjega dne partizani napadli nemški osební avtomobil. Tudi ni točno ugotovljeno, koliko je bilo tedaj res žrtev v avtomobilu. Nemško poročilo omenja, da je bil eden ranjen, medtem ko preživeli borci trdijo, da je bil šofer zanesljivo ubit, eden naj bi kasneje umrl v bolnišnici, eden je bil ranjen, četrti pa je skočil iz avtomobila in pobegnil brez prask. Le-tega so Hrušičani videli, kako je brez kape in z brzostrelko v rokah pritekel na železniško postajo Hrušica in od tam telefoniral na Jesenice, kaj se je zgodilo.

Sedem od teh pevcev je bilo 27. julija 1942 ustreljenih na Belem polju... Od leve proti desni sedijo FRANC MRVICA, v drugi vrsti pa stojijo: drugi LAMBERT KRIVEC, četrti KAREL TURK, šesti JAKOB JAMSČEK, osmi EDO HOJAK, deveti MATIJA KOBENTAR in deseti MILAN MEDVEŠČAK.

Na Hrušici je bilo že pred vojno močno razgibano družbeno in kulturno življenje vaščanov. Leta 1926 so ustanovili pevsko društvo Golica, ki ga je osem let pred vojno vodil Martin Jeram. Pevci so prirejali koncerte tudi v drugih krajih, posebno v delavskem domu pri Jeleni na Jesenicah.

V vasi sta delovali dve dramski skupini in tamburaški klub Mandolina. Med mladino je bilo veliko prijateljev planin in smučarjev. Več kot polovica ustreljenih Hrušičanov na Belem polju je aktivno delala v teh društvih.

Zato gre nemškemu policijskemu fotografu verjeti, da so dopoldne, ko so čakali na ustrelitev, pevci začeli peti.

Ciril Košir s Hrušice, ki je s še štirimi delavci moral naložiti trupla na dva kamiona, je videl, da so objokani tudi nekateri nemški vojaki, ne policiisti, ampak vojaki, ki so bili v zavarovanju kraja zločina.

Jože Vidic
Ljubljana

»Smrt v Brdih«

Verjetno boste z zadovoljstvom sprejeli vest, da je kratek članček, ki ste ga objavili v TV-15 16. junija letos našel odmev tudi v Italiji — v Rimu. Jaz sem tisti članek z naslovom »Smrt v Brdih« izrezal, prevedel v italijanščino in ga skupaj z izvirnikom poslal v Rim svojem staremu znanцу, možu pokojne pisateljice Cesire Fiore — Albertu Cumarju. Tovariš Cumar se zelo lepo zahvaljuje za vsebino člančka in piše, da je tovariš Stubelj z njim počastil spomin njegove pokojne žene.

Verjetno vas bo zanimalo, kdo je imenovan Cumar. Bil je vsa leta (dokler niso fašisti zaprli in internirali pokojnega Jože Srebrnič) v Cumarja in poslali v internacijo na otok Ponzo) Srebrničev najožji sodelavec. Zato se ga s ponosom spominja in mi piše, da bo nekaj napisal o Srebrniču, kadar se mu bo zdravje izboljšalo. Od lanskega novembra je bil na neki kliniki v Rimu na zdravljenju. Zdaj mu je vodstvo Centralnega komiteja KP Italije preskrbelo zdravljenje na kliniki Aslan v Bukarešti v Romuniji. Sporoča mi, da se mi bo od tam oglašil takoj po prihodu. Nadalje mi piše, da se kmetje v provinci Abruzzi v Italiji — točneje San Demetrio nei Vestini — (Aquila) še danes radi spominjajo Slovencev, ki so bili v tistem kraju v kazenskih bataljonih — Battaglione speciale. Njegova pokojna žena Cesira Fiori je bila med NOB župan tistega mesta in to kot pripadnica italijanskega odporniškega gibanja. Nemci so jo bili v odsotnosti obsodili na smrt.

Naj povem, da je knjiga »Una donna nelle carceri fasciste«, ki jo je napisala njegova pokojna žena Cesira Fiore, že prevedena v ruščino, poljščino, češčino in še druge jezike; vse kaže, da bo knjiga izšla tudi v slovenščini. Jaz sem jo prebral v italijanščini, ker mi jo je pokojna pisateljica poslala kot darilo in v spomin.

ANDREJ PAGON-OGAREV
Tolmin

Predstavljamo vam krajevno organizacijo ZB Divača

TESNA POVEZANOST

O delu krajevnega organizacije ZB NOV Divača smo se pogovarjali s predsednikom organizacije tovarišem Karlom Čeperjem in članom občinskega odbora ZB NOV Sežana tovarišem Justinom Maverjem, ki že dolga leta dela tudi v borčevski organizaciji v Divači.

Kako bi, tovariš predsednik, v nekaj besedah predstavili delo vaše organizacije?

Karlo Čeper: »Naša krajevna organizacija ZB je že leta zelo delovna. V njej je združenih okrog stopetdeset ljudi. V kraju tesno sodelujemo z upokojenci, saj imamo z njimi tudi skupne prostore. Z njimi smo letos pripravili kar tri udarniške akcije. Gradili smo cesto, urejali okolico novozgrajene tovarne ter okolico spomenika, ki smo ga postavili ob dnevu krajevnega skupnosti 23. maja letos.

Rad bi se zahvalil vsem krajanom, ki so s prostovoljnimi denarnimi sredstvi in delom veliko pripomogli, da smo spomenik postavili. Prav tako se za denarne prispevke zahvaljujemo tudi občinskemu odboru ZB NOV Sežana in železniškemu gospodarstvu Postojna.

Nadalje smo letos organizirali izlet s štirimi avtobusi v Novo mesto, kjer smo si ogledali muzej, v Dolenjske toplice, in Bazo 20. Ustavili smo se še v Žuženberku, kjer smo se pogovarjali s predsednikom krajevnega organizacije ZB. Pred spomenik padlim smo položili šopek cvetja, pevski zbor pa je zapel nekaj pesmi. Tudi ta izlet smo organizirali v sodelovanju z društvom upokojencev.

Tovariš Maver. Vi delate v krajevni organizaciji že od leta 1946. V tem času ste bili tudi predsednik krajevnega organizacije ZB, danes pa ste član občinskega odbora ZB

NOV Sežana. Kaj so danes največje težave vaše organizacije v Divači?

Justin Maver: »Trenutno so največje težave s prostori, v katerih delamo skupaj z upokojenci. Krajevna skupnost nam je sicer obljubila, da bomo dobili svoje prostore v zgradbi današnjega otroškega vrta, vendar bomo morali počakati, da bo iz samoprispevka zgrajen nov otroški vrt. Tega pa bomo začeli graditi šele v jeseni. V prostorih starega otroškega vrta naj bi dobili prostore skupaj z upokojenci in drugimi organizacijami, s katerimi tudi sedaj zelo dobro sodelujemo. Nekoliko manj delovna je le taborniška organizacija, ki nima pravega vodstva. To nam je zelo žal, saj je bila ta taborniška organizacija v preteklosti ena najbolj delavnih.

Kako pa v vaši organizaciji rešujete socialna vprašanja?

Tovariš Maver: »Po noveli zakona o invalidskem in pokojninskem zavarovanju, ki govori o ponovnem uveljavljanju dvojne delovne dobe, smo dobili precej zahtevkov, saj je še vedno neresenih precej primerov borcev tretje prekomorske brigade, aviacije, in tankovske brigade. Te zahtevke rešuje občinski odbor ZB NOV v Sežani in moram povedati, da je precej primerov že uspel rešiti.

Tudi za zdravstveno varstvo borcev je v Divači precej slabo poskrbljeno. Svojega dispanzerja borci nimamo, ima pa zdravst-

venem domu v Divači določene dneve. Predvideno je, da bi uredili dispanzersko službo za borce v Kopru, kamor bi hoteli tudi borci iz naše krajevnega organizacije. Lani smo skupaj z Društvom upokojencev pripravili predavanje o alkoholizmu. Takrat smo tudi sklenili, da bi vse borce poklicali na sistematski pregled. To smo tudi storili, vendar vsi niso prišli, ker je starejše k temu pač težje pripraviti.

Ali imate neresenih veliko stanovanjskih vprašanj?

Tovariš Maver: »Neresenih stanovanjskih težav v naši krajevni organizaciji skoraj ni. Precej borcev je bilo zaposlenih in so dobili družbeno stanovanje, nekaj borcev in aktivistov pa ima svoje hiše. Stanovanjsko vprašanje tudi v preteklosti ni bilo pereče.

»Ali imajo borci v Divači možnost družabnega življenja?

Tovariš Čeper: »Ob dnevu žensk smo 8. marca pripravili družabni večer, na katerem so za ples igrali Domači fantje. Ples smo priredili tudi na krajevni praznik. Moram povedati, da se ljudje teh prireditev zelo radi udeležujejo, saj jim je to skoraj edina zabava. Zbralo se je toliko ljudi, da so bili prostori premajhni. Ljudje pa se ne udeležujejo radi samo družabnih prireditev, ampak se je tudi na prej omenjenem predavanju o alkoholizmu in o borčevskih vprašanjih zbralo okrog osemdeset ljudi.

Naj k temu pogovoru dodamo še to, da se krajevna organizacija ZB Divača ob vsakem novem letu spomni tudi vseh mater padlih partizanov, jih obišče in jih obdara s skromnimi darili. Solze v očeh mater dovolj zgovorno povedo, kaj takšni obiski pomenijo.

MILAN VOGEL

UMRL JE DUŠAN PETROVIČ-ŠANE

Dne 21. julija je v Beogradu zaradi srčne kapi nenadoma preminil predsednik zvezne konference Socialistične zveze delovnega ljudstva Jugoslavije, član predsedstva CK ZKJ, prekaljeni revolucionar, narodni heroj in junak socialističnega dela Dušan Petrovič-Šane; ob nenadomestljivi izgubi, ki je boleče odjeknila po vsej Jugoslaviji, je tovariš Tito izjavil:

»Pretesen in z žalostjo v srcu sem sprejel novico o smrti tovariša Dušana Petroviča-Šane, predsednika zvezne konference Socialistične zveze delovnega ljudstva Jugoslavije. S tovarišem Šanetom sem osebno sodeloval dolga leta in sem vedno zelo visoko cenil njegovo delo ter njegovo trdno in neomajno revolucionarno aktivnost.

Skozi vse svoje življenje, od časa, ko je stopil v vrste najnaprednejšega dela delavskega razreda, pa do nenadne smrti, se je odlikoval z vrlinami pravega borca za stvar delavskega razreda, z vztrajnostjo, doslednostjo in s toplo človeško skrbjo za vsakdanje probleme delovnega človeka. Tovariš Šane je užival veliko zaupanje naše partije in ljudstva, kar je bilo za nas zelo pomembno, predvsem med vojno, pa ne le za začetek, temveč tudi za stalno širitev narodnoosvobodilnega boja.

Po zaslugi takšnih ljudi, kot je bil tovariš Šane, je v Srbiji ves čas vojne delovalo močno narodnoosvobodilno gibanje.

Z enako zavzetostjo in prizadevnostjo je tovariš Šane opravljal številne dolžnosti v SR Srbiji in federaciji, kot tudi v času graditve naše socialistične samoupravne družbe. Popustil ni niti tedaj, ko je bilo njegovo zdravje že resno ogroženo. Pred kratkim, ko sem se pogovarjal z njim, je bil popolnoma zavzet z vprašanji široke družbenopolitične aktivnosti v naši državi, še posebej pa z nadaljnjim delom socialistične zveze.

Za naš nadaljnji razvoj bi lahko storil še veliko, kar je tudi želel. Zato je njegova smrt za vse nas, za delavski razred, za ZKJ, za vse naše narode in narodnosti nenadomestljiva izguba.

M. Š.

PRAZNOVALI SMO DAN VSTAJE

Pomen letošnjih velikih praznovanj partije in tovariša Tita, ne le dvaindvajsetega julija, lepo ilustrirajo naslednje besede predsednika predsedstva SR Slovenije Sergeja Kraigherja, ki jih je izrekel na osrednji proslavi v počastitev dneva vstaje slovenskega naroda — združena je bila s petim

dejal Sergej Kraigher. (Da opozorimo še na nekatere misli iz govora slavnostnega govornika). »V prihodnje bo treba še v večji meri aktivirati razvojne možnosti tega dela Slovenije tudi v kmetijstvu, kakor tudi v razvoju druge industrije, malega gospodarstva, turizma ...«

dravno brzojavko, v katerem so udeleženci zbora zapisali, »da se bodo vedno in povsod z vsemi močmi in znanjem borili za ohranitev sadov naše revolucije«.

V Čatežu so odkrili novo, sodobno urejeno cesto in se spomnili prvih štirih talcev s tega predela, ki so jih Italijani ustrelili 7. maja 1942. Na Ravnah na Koroškem, kjer so se zbranim pridružili tudi mnogi z onstran meje, so odkrili spomenik narodnoosvobodilnemu boju, delo akademskega kiparja Hadžija Boškova. Na Koprskem je bila osrednja proslava v Dekanih. V Zeleni Štore so slavje ob otvoritvi novih obratov štorske železarnice, v spomin na ustanovitev Prve celjske čete, združili s praznikom občine Celje. Slavnostni govornik je bil Janez Barborič, predsednik republiškega sveta zveze sindikatov Slovenije. Osrednja belokranjska proslava je bila v Bojnici vasi v metliški občini: ob tej priložnosti je vas dobila sedemstopenjasto metrov asfaltirane ceste, odkrili pa so tudi spomenik v spomin na požig vasi pred petintridesetimi leti.

Po številu besed skromni sprehod po praznovanjih letošnjega dneva vstaje slovenskega naroda sklenimo z mislijo, da dvaindvajseti julij ni bil le praznik spominov — bilo je to praznovanje številnih delovnih zmag in še enkratna potrditev visoke zavesti delovnih množic, njihove priпадnosti naši samoupravni socialistični stvarnosti.

M. Š.

Predsednik predsedstva SRS Sergej Kraigher se je v slavnostnem govoru na osrednji proslavi dneva slovenskega naroda, ki je bila v Senovem, dotaknil tudi vprašanja avstrijske uradne politike do manjšin, opozoril na oživiljanje sil preteklosti, na manifestacije, ki so v očitnem nasprotju z obveznostmi Avstrije, izhajajočimi iz državne pogodbe, in v zvezi s tem dejal: »OŽIVLJANJE NACIZMA V AVSTRIJI NE KALI SAMO ODNOSOV Z JUGOSLAVIJO, TEMVEČ SKODUJE VSEM AVSTRIJSKIM DEMOKRATIČNIM SILAM.«

srečanjem borcev Kozjanskega odreda in aktivistov kozjanskega okrožja — v Senovem, tam pod partizanskim Bohorjem: »Zgodovinska odmaknjenost revolucionarnih dogodkov ne zmanjšuje njihovega pomena za današnji čas in mlade generacije tudi zato, ker so velika šola za pridobivanje zaupanja množic, boja za zavzeznike, zvestobe in skrajne požrtvovalnosti v uresničevanju njihovih interesov v skupnem boju ter hkrati neizčrpna zakladnica znanja in izkušenj za splošno ljudsko obrambo in družbeno samozasčito.«

Še nekaj je krasilo letošnja praznovanja dneva vstaje slovenskega naroda: komajda katera proslava dvaindvajsetega julija, ki so se vrstile po vsej Sloveniji, je minila brez delovne zmag!

Tako so pred osnovno šolo v Koprivnici slovesno odprli obnovljeno cesto Koprivnica—Senovo, dolgo štiri tisoč sedemsto metrov. »Vsi se zavedamo, da Kozjansko kljub navedenim uspehom in postopnem uvajanju industrije še vedno zaostaja v razvoju,« je

Na osrednji slovesnosti dneva vstaje na Cerkljanskem, ki so jo združili s slavljenjem ob trideseti obletnici Ete, v kateri so prav te dni izdelali petintridesetmilijonsko elektronsko ploščo, je bil slavnostni govornik Franc Šetinc. »Bojevati se moramo za višjo socialistično zavest naših ljudi, za zavestno disciplino, za pozitiven odnos do dela in ustvarjalnosti,« je med drugim poudaril sekretar izvršnega komiteja predsedstva CK ZK Slovenije. »Nikjer ne smemo dovoliti, da bi samoupravljanje omejevali le na akte in lepe besede, torej le na okvir, znotraj katerega bi delali po starem.«

Prebivalcem cerkniške občine in Loške doline se je v praznovanju, posvečenem dnevu vstaje slovenskega naroda, Titovim in partizanskim jubilejem ter petstoletnici Loža, pridružilo več kot pet tisoč PTT delavcev iz vse Slovenije pa kurirji in vezisti NOV Slovenije. Slavnostni govornik je bil član izvršnega sveta SRS in predsednik komisije za promet in zveze Livij Jakomin. S srečanja so poslali predsedniku Titu poz-

Partizanski zbor na Bazovici

Dne 24. julija je bil na Bazovici drugi partizanski zbor, na katerem se je zbralo na tisoče italijanskih in slovenskih antifašistov z obeh strani meje. Slavnostna govornika sta bila: JANKO RUDOLF, predsednik republiškega odbora ZB NOV Slovenije, in ARRIGO BOLDRINI, predsednik Vsedržavnega združenja italijanskih partizanov.

Zborovanje je izžvenelo v ponovno obsodbo poskusov oživiljanja fašizma po svetu!

Janko Rudolf je poudaril vlogo jugoslovanskih borcev in pomoč, ki so jo dajali vsem osvobodilnim in protimperialističnim gibanjem ter podporo politiki neuvrčenosti, ker se zavedajo, da je ta sila, ki je v današ-

njem svetu vest človeštva zoper nadvlado velikih, za neodvisnost, samostojnost in suverenost vseh narodov in vsake države. »To še toliko bolj, ker imamo na Koroškem opravka s povampirjenimi ostanki nacizma in velikomembrskega šovinizma in ker razstreljujejo spomenike, postavljene partizanskim borcem, padlim za svobodo in tudi za demokratično Avstrijo,« je poudaril predsednik republiškega odbora ZB NOV Slovenije.

Na drugem partizanskem zboru na Bazovici je zapel Tržaški partizanski pevski zbor pod vodstvom Oskarja Kjandra, recitirali pa so igralci slovenskega in italijanskega stalnega gledališča.

B. S.

Prevoz od Zapotoka do Travnje gore je bil za nami. Za nami so bili tudi zračni napadi na Zapotok in na Sodražico. Kolona ranjencev in spremstva je bila zelo dolga, volovska vprega pa počasna. Ranjenci so močno trpeli, saj so bile hribovske poti, kjer smo se vozili, zelo slabe, ranjenci pa v večini primerov zelo težki. Mnogo je bilo takih, ki so imeli svoje vozove in je bil na njem samo en ranjenec, ker je bil v Zapotoku naložen na voz z ležiščem. Tako so naložili tudi mene, ker sem imel strelno rano na desni nogi nad kolonom in zlomljeno nogo. Ob evakuaciji sem imel BEK-natega in so me z njo tudi naložili in prevažali vse do Sodražice. V času, ko smo se vozili skozi Sodražico, je bil zračni napad. Vozovi so naenkrat ostali brez voznikov, živina je podivjala, a na srečo je kolona v galopu in po cesti prišla v hrib proti Travnji gori. Tu ni bilo ranjenih in tudi voli so se počasi umirili in vozniki so se vrnili k vozovom. Moja BEK-natega je bila pokvarjena, saj sem v diru izgubil vse uteži. Kostí še niso bile sprijete in noga je bila v istem stanju kot ob ranitvi. K sreči je zaboj z mavcem, ki je bil namenjen meni za mavčenje in sem ga dobil iz Ljubljane, ostal nepoškodovan. V Zapotoku mi je dal upravnik bolnišnice dr. Tine (Milavc) močna zdravila proti bolečinam. Zlomljene kosti so se drgnile druga ob drugo in noga je postala precej krajša, ker se je spodnja kost premikala proti kolku.

Ustavili smo se na Travnji gori. Vse ranjence so dali skupaj na samotnejše mesto. Na tej veliki planoti je bilo polno ljudi in goveje živine. V glavnem so bili domačini iz bližnjih vasi.

Za nami je prišel komisar Krimskega odreda tov. Hribar in nam sporočil, da bomo ranjenci prepeljani v neko skrito bolnišnico v bližini. Ponovno so nas naložili na vozove in nas odpeljali proti konspirativni bolnišnici. Vsega nas je bilo 10-12 nepokretnih. Prepeljali so nas do »javke«, od tam pa prenesli do bolnišnice. Poleg ranjencev je bilo tudi nekaj iz intendature v Zapotoku, neki medicincev Vojko in bolnik Ernest.

Takrat se bolnišnica ni imenovala »Na Ogenjci« ampak pri »Belih vodah«. V njej je bilo že nekaj ranjencev in medicinskega osebja s kuhinjo in leseno barako. Upravnik je bil dr. Peter. Sama bolnišnica je bila precej manjša kot v Zapotoku in močno maskirana. Ko sem opazoval lego bolnišnice in konspirativnost, sem bil prepričan, da bomo imeli tu mir pred okupatorjem in da bom kmalu okreval. Iz nje so bili odpuščeni lažje ranjeni in poslani v svoje enote. Njihova mesta smo zasedli mi iz Zapotoka. Mavec, ki sem ga pripeljal s seboj, ni bil pravi medicinski s pomočjo, ampak zidarski in je bilo treba povelje pred uporabo namočiti v mavec in šele nato hitro uporabiti. Zgledalo je, da bo to težko delo, ker sem iz pogovora ugotovil, da v bolnišnici ni še nihče delal z mavcem, treba pa mi je napraviti visoki škorenj. Posebno sem bil v skrbeh, kako mi bodo nategnili nogo.

Sklenjeno je bilo, da mi drugi dan dajo nogo v mavec. To delo naj bi opravil medicinec Vojko s pomočjo ostalih. Tako je tudi bilo. Smešno je bilo vsem, ko so mi dajali narkozo. Istočasno, ko so mi polivali eter v nos in usta, so mi tudi nategovali nogo. Jaz sem eter kar pil, ko so mi ga vlivali na krpo, ki sem jo imel na nosu in na ustih. To delo je opravljala sestra Mimica. Seveda nisem zaspal. Mišice so pa vseeno toliko popustile, da so mi lahko nogo nategnili v normalno dolžino. Hkrati mi je Vojko s pomočjo dr. Petra in ostalih dal nogo v mavec in sicer od pete do prsi.

Po končanem mavčenju so me pustili na soncu. Da se je vse skupaj posušilo. Zelo sem bil vesel, da je bilo tega trpljenja konec, čeprav sem takoj opazil, da nogi nista enako dolgi. Ranjena je bila krajša.

● Obroč se je ožil

Poleg mene so se oddahnili tudi vsi ostali, saj niso vedeli kaj z menoj v ofenzivi, ki je že pritiskala proti Travnji gori. Ta in drugi dan smo ostali še v baraki bolnišnice in življenje v njej je bilo normalno. Vsak je opravljal svoje delo. Odgovorni za varnost bolnišnice so bili stalno na izvidnici in patroljah. Poročila, ki so prihajala o gibanju okupatorja, so pripovedovala, da se kolone vse bolj približujejo. Vseeno pa smo bili prepričani, da nas ne bodo našli.

Zadnjega julija so na Ogenjci (Loški potok) odkrili spominsko obeležje na kraju, kjer je zaradi izdajstva prišlo do poboja težkih ranjencev in bolničarke. Mogoče bi bila tragedija, ki se je zgodila v roški ofenzivi, še danes pozabljena, če ne bi zvedeli za pravo ime junakinje-bolničarke in skojevke Mimice. Po štiriintridesetih letih smo po težkem iskanju končno zvedeli, da je bila junaška bolničarka Mimica Čepin, modistka iz Ljubljane. Zvedeli smo tudi imena ranjencev. Takšnih primerov, pozna zgodovina zelo malo ali pa skoraj nič. RTV Ljubljana je sklenila, da bo o tragediji posnela nadaljevanko in celovečerni film. Scenarij je že v delu. Ljubljanski radio je 10. julija v oddaji Še pomnite tovariši prikazal tragedijo po pripovedovanju treh preživelih iz te konspirativne bolnišnice oziroma zaklonišča. Baraka, v kateri so bili v začetku ranjenci, je popolnoma požgana in od nje ni ostalo nič. Kot spomin in opomin je ostala le kraška jama.

TRAGEDIJA NA OGENJCI

Za najhujši primer je bila, kakih sto metrov pod bolnišnico, manjša naravna kraška jama, ki bi lahko sprejela vse ranjence in ki je bila tako skrita, da je ni bilo moč opaziti. Zato smo bili vsi mirni in prepričani, da bo šla ofenziva mimo nas.

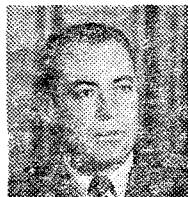
Toda poročila, ki so prihajala do nas o okupatorjevih grozodejstvih, so prisilila upravnika bolnišnice dr. Petra, da nas je skupaj s hrano in medicinskim materialom prestavil v to jamo. To delo je bilo zelo težko posebno zato, ker je bil vhod v jamo tako majhen, da se je lahko le en človek leže splazil vanjo. Z velikim naporom in bolečinami je bilo tudi to težko delo opravljeno.

Sklenjeno je bilo, da ostanejo v jami samo ranjenci in z njimi sestra Mimica, ki se je prostovoljno javila, vsi ostali pa se umaknejo daleč od bolnišnice. Dogovorili so se za javke, kjer se bodo sestajali. Dogovorjeno je bilo tudi, kdaj bo v jamo prihajal dr. Peter.

● Med nami je bil simulant

Tako smo bili v jami, razen enega, ki je simuliral hud išias in bolničarka Mimica, samo nepokretni ranjenci. Ta simulant je bil rešen junija iz transporta pri Verdu in se je pritihtapil vse do bolnišnice in v jamo. Ranjenci smo bili proti, da gre z nami v jamo posebno zato, ker sem ga navidezno poznal iz Ljubljane in ga imel za slaba ni bilo uro, dve. Vsi smo bili v skrbeh, da nas je zapustil in dezertiral. Tako je tudi bilo. Vrnil se ni niti do jutra. Bili smo sami nepokretni z bolničarko, ki je imela puško z nekaj municije in pištolo z naboji. Zvečer smo imeli v jami sestanek. Ugotovili smo, da sta samo dve možnosti. Da ga bodo ustrelili, ko bo bežal, ali pa se bo sam predal Italijanom in nas izdal.

Podpolkovnik
Vinko Smolnikar pred
upokojitvijo leta 1938

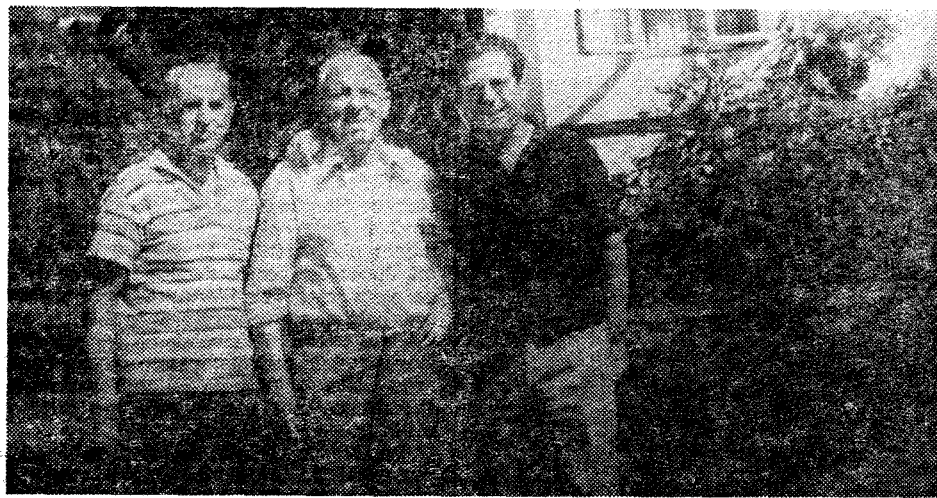
ga ni bilo uro, dve. Vsi smo bili v skrbeh, da nas je zapustil in dezertiral. Tako je tudi bilo. Vrnil se ni niti do jutra. Bili smo sami nepokretni z bolničarko, ki je imela puško z nekaj municije in pištolo z naboji. Zvečer smo imeli v jami sestanek. Ugotovili smo, da sta samo dve možnosti. Da ga bodo ustrelili, ko bo bežal, ali pa se bo sam predal Italijanom in nas izdal.

● Držali smo se dogovora

Dogovorili smo se, da živi ne smemo v roke okupatorjem, da naj nas Mimica vse postreli in na koncu še sebe. Ta sklep je bil enoglasen. Ves večer, vso noč in drugo jutro smo živeli s temi občutki. Zgodilo se je drugo, bili smo izdani.

Navsezgodaj, ko je bolničarka opravila svoje delo z ranjenci in bila pri vhodu v luknjo na straži, se je spustila po lestvah navzdol v jamo in mirno rekla: »Tovariši, izdani smo. Italijani so pred jamo.« Vzela je puško in se ponovno vzpela po lestvah navzgor in začela streljati. Začelo je divje streljanje zunaj jame s puškami, mitraljezi in ročnimi bombami. Daleč okoli ni bilo nobene partizanske enote. Odpor bolničarke je bil kratek. Ponovno se je spustila v jamo in mirno vprašala: »Tovariši! Ali držite, kar smo se dogovorili včeraj?« Odgovor ranjencev je bil »DA«.

Takrat je Mimica vzela v roke »Barreto« in pristopila k prvemu t.j. k me-

Trije ranjenci — VINKO SMOLNIKAR, IVAN MULAC in IVAN SNOJ, ki so ostali živi, so na pečinalh Ogenjce enaintridesetega julija letos, ob krajevnem prazniku Loškega potoka, odkrili spominsko ploščo tej partizanski bolnišnici, tam, kjer je pred petintridesetimi leti komaj dvajsetletna bolničarka Mimica Čepin in dvanajst hudo ranjenih partizanov doživljalo zadnje trenutke svojega mladega življenja...

bega človeka. To je bil Ernest Senčar iz Bežigrada v Ljubljani. Na njegovo prošnjo in simulirane bolečine je Peter popustil in ga z nami evakuiral v jamo, da bo pomagal Mimici.

Bolničarka je po svoje uredila življenje v jami, tako prehrano, previjanje in vse ostalo, kar je bilo potrebno. V jami smo imeli za nekaj dni dovolj hrane, vode, zdravil, povojev in drugega, da smo bili mirni. Med seboj smo se pogovarjali, pripovedovali o minulih bojih, o življenju v enotah in pa seveda o ofenzivi, ki je zajela ta predel. Slišali smo eksplozije min in rafale mitraljezov, toda to je bilo še daleč. Vedeli smo, da so Italijani že na Travnji gori in da češje terene ob cesti in poteh. Vedeli smo, da požigajo vasi in ljudi transportirajo v neznan in da streljajo nedolžne. To je bilo v juliju 1942. leta.

Jame ni smel in tudi ni mogel nihče zapustiti. Vendar je na dolgo molenje in prošnje Mimica dovolila Ernestu, da opravi potrebo zunaj. Nje-

gledu nas petih so dva oddvojili in jih je neki oficir z brzostrelko ustrelil. Ostali smo še trije.

V jami in okoli nje so se zadržali kakšno uro, iskali bolničarko vendar je niso našli, ker se je zveklela v majhen prostor v jami in se tam ustrelila. Njeno okostje je bilo najdeno šele po tridesetih letih.

Nas tri, ki smo preživeli tragedijo, so prepeljali najprej v Grčarice, kjer so nas imeli na pokopališču pripravljene za ustrelitev. Ležali smo poleg že izkopane jame in pred desetino odrejenih vojakov, da nas bi ustrelili. Takrat pa je prinesel neki vojak komandirju odrejene desetine za streljanje sporočilo, s katerim nam je nekdo prizanesel s streljanjem.

Prenesli so nas nazaj v vas, ki je bila vsa v ognju. Po nekaj dnevih so nas preko Blok in Rakeka prepeljali v Ljubljano v vojno bolnišnico. Tu smo se po krajšem času malo opomogli, bili prvič zaslišani in vzpostavili smo zvezo z OF in domačimi. Kmalu so nas tri prepeljali v belgijsko kasarno in ljubljansko sodišče.

Vsi trije smo bili obsojeni na do smrtne ječo. Snoja in Mulca so prepeljali v Voltero, mene pa v Alessandrijo v Piemontu. Zanimivo je še to, da so nas tri prišli iskat kot talce za Natlačena, vendar smo bili na srečo že v Italiji.

Stik med nami tremi je bil pretrgan. Precej po kapitulaciji Italije sem v partizanih srečal Snoja, Mulca pa v svobodi.

Na koncu sem svoj zapor prestajal v Padovi, kamor so me prepeljali iz Alessandrije. Tu so nas s posredovanjem RK iz Švice izpustili. Jaz sem dobil zvezo s Trstom in sem prišel v Brkine. Tam sem se javil prvi enoti partizanov. Po krajšem času sem bil premeščen v VDV v Brkinih. Srečal sem se s komisarjem te brigade, s katerim sva bila skupaj v Iški vasi junija 1942, predno sem bil ranjen.

Tu, v Brkinih, je bil 5. bataljon VDV in jaz sem bil v njem politdelegat. Po nekaj mesecih sem bil prestavljen na Dolenjsko za pomočnika komisarja 1. bataljona VDV v Podturnu.

● Našel sem izdajalca

Pri pregledovanju borcev in komandnega kadra v bataljonu sem v grupi kulturnikov opazil ime Ernest Senčar. Šel sem h komisarju brigade, ki je vedel za mojo tragedijo in sem mu omenil, da bi mogoče ta Ernest bil moj izdajalec. Zvedel sem, da je med partizane prišel iz koncentracijskega taborišča z Rabsko brigado in je bil kot muzikant dodeljen VDV bataljonu, ki so ga dali med kulturnike. Vendar je bil pred kratkim prestavljen v Gubčevo brigado. V tem času pa je ta brigada imela v Dolenjskih Toplicah miting, na katerem je igral Ernest. Naslednji dan sem šel v Dolenjske Toplice, vendar ga nisem našel, ker je odšel s partizani na Gornji Rigel. V komandi Novega mesta sem zvedel, da se vrnejo proti večeru.

Popoldne sem se vrnil v Toplice in sem ga čakal na komandi mesta, kamor naj bi prišel. In res. Čez kakšno uro so prišli in med njimi tudi naš izdajalec Ernest. Takoj sem ga spoznal, čeprav je bil ostrizen do gola.

Na vprašanje: »Si ti Ernest Senčar«, je odgovoril z da. »Ali si bil ti rešen junija 1942. leta iz transporta internirancev, namenjenih v Italijo, na Verdu pri Borovnici?« Na to vprašanje ni takoj odgovoril. Vprašal me je, kdo sem in zakaj ga sprašujem. Na moj odgovor, da sem od VDV in da imam nalogo, da ga vprašam o nekih stvarih, mi je tudi potrdil. Na tretje vprašanje, od kod je prišel na Rab, se mu je ustavilo. Tudi na vprašanje, ali ve, da so pri tragediji v jami pri Belih vodah ostali živi trije, ni odgovoril. Ko sem mu povedal, da sem jaz eden izmed njih, je naravnost odgovoril, da je vse pobila bolničarka in Italijani. Mislil je, so so bili vsi mrtvi in da je ostal živ samo on. Seveda sedaj tu ni nihče sumil, da je on izdajalec in so ga imeli radi kot se ima rado muzikante.

Na komandi mesta je bil Senčar aretiran. Preiskavo o izdajstvu je vodilo vojno sodišče dolenjskega vojnega področja.

Po mesecu dni preiskave je bila javna sodna razprava v Dolenjskih Toplicah v veliki dvorani zdravilišča. Sodni zbor treh sodnikov, javnega tožilca, zagovornika in zapisničarjev ga je obsojil na smrt z ustrelitvijo. Prošnja za pomilostitev je bila zavrnjena. Za svojo izdajstvo je prejel zaslužen plačilo.

VINKO SMOLNIKAR

PAVLA LEVSTEK, padla 27. VII. 1942 kot bolničarka Abi. jeve čete

V zgodovinskem zapisu »Medicinske sestre Srbije v revolucionarnem gibanju« je med padlimi v NOB (z neznanim krajem in datumom smrti) tudi ime Pavle Levstek. V zborniku »Žene Srbije u NOB« in v jubilejni brošuri »Petdeset let šole za medicinske sestre v Beogradu« je zapisana med gojenkami, ki so se v letih 1937—38 pridružile revolucionarnemu gibanju na šoli, in med napredno beograjsko mladino. V kroniki Loškega potoka »Plenkača pesem poje« omenjajo, da je konec julija 1942. leta v gozdu Mošnjec pri Beli vodi padla neka partizanka. Ta partizanka je bila Pavla Levstek, bolničarka v Krmskem odredu, ki jo je 27. julija 1942 prerešetal sovražnikov rafal, komaj 15 km od njenega doma. S tem zapisom naj bodo vsaj ob petintrideseti obletnici smrti triindvajsetletne medicinske sestre — revolucionarke pojasnjene neznanke, ki se nanašajo na njeno ime. Naj ob tem v kratkem orišemo tudi njeno življenjsko pot.

„TOVARIŠEV NE SMEM IN NE MOREM PUSTITI!“

Ob petintrideseti obletnici smrti padle partizanke, medicinske sestre Pavle Levstek

Pavla Levstek, ki so jo medicinske sestre beograjske šole klicale za Pavlico, se je rodila 19. junija 1919. leta v Sodražici; po mali maturi v Kočevju in dveh letnem čakanju na priložnost za vpis, je bila sprejeta leta 1936 na šolo za medicinske sestre v Beogradu. Tamkaj je prišla v stik z organiziranim mladinskim gibanjem pod vodstvom partije in njegovo iniciatorico na šoli, mlado komunistko Malči Podgorškovo s Ponikve pri Sentjurju, ki je vodila skupino. Pri pogovorih z njo in ob prebiranju napredne revolucionarne literature, je spoznala, kje so vzroki za nepopisno bedo prebivalcev proletarskih četrti, za velikanske socialne razlike med revnimi, pogosto brezposelnimi delavci in bogatimi velikimi mesta. Čeprav sama ni bila soci-

● **Delavnost, vestnost in socialni čut — so bile njene vrline**
alno ogrožena, saj je izhajala iz dokaj imovite družine, vendar s številnimi otroki, je s svojim socialnim čutom dojela in osvojila nove poglede na svet. Spoznala je, kaj je fašizem, ki je v tem času odkrival svoj obraz na bojiščih Abesinije in v republikah Španiji, ter se zavestno opredelila za protifašistični boj. Ko je policija vdrla na šolo in aretirala Malči Podgorškovo, skupaj z ožjo skupino sodelavk konec leta 1937, je občuovala njihovo stano vitno zadržanje pred razrednim sovražnikom, saj jih je videla, ko so se po petindvajsetih dneh vrnile vse pretepe ne iz zapora. Kljub pritisku, jim niso mogli ničesar dokazati. Ta izkušnja je Pavlo uvrstila med simpatizerke KP. Za vselej si je vtisnila v spomin izročilo Malči Podgorškove o podobi in dolžnostih svojega poklica: »Našemu ljudstvu je potrebna izobražena medicinska sestra, ki zna s svojim strokovnim znanjem in praviim vedenjem pridobiti zaupanje ljudi, ki doume potrebe najširših množic in skupaj z njimi stremi za boljšim življenjem.« Na šoli so jo cenili ne le kot odlično učenko, temveč še bolj zaradi njenih lastnosti: delavnosti, vestnosti in socialnega čuta — osebnih vrlin, tako zelo iskanih v poklicnem delu medicinskih sester.

● »K partizanom grem!« je rekla odločno

Po diplomi 1939. leta se je zaposlila v vojaški bolnišnici v Sarajevu in bila, čeprav mlada, visoko cenjena strokovna moč. Ko so po zlomu stare Jugoslavije bolnišnico zasedli Nemci in ustaši, se jim je umaknila in se bolna, z infiltratom na pljučih, vrnila domov. Zahajala je na zdravljenje na Okrožni urad za zavarovanje delavcev v Ljubljani. Tedaj se je vedno oglašala pri meni kot rojakinji in pri Milici Salberger, ki sva bili tudi njeni sošolki iz starejšega letnika beograjske šole. Pri naju je dobivala ilegalno literaturo in letake. Bili so hudi časi in zelo težavno je bilo najti zaposlitev tudi medicinskim sestram. Ko sva z Milico razmišljali, kje bi jo bilo mogoče zaposliti, naju je zavrnila, da je v domačem kraju dela dovolj in da bo tam, kjer ni strokovnih moči, še bolj potrebna narodnoosvobodilnemu gibanju. Novembra 1941. se je v domačem kraju povezala z OF in se pridružila krožku organiziranih mladink. Na sestankih konec 1941. in v začetku 1942. so šivale triglavke, vezle trobojnice, pletle nogavice, razpravljale o dogodkih v svetu in domovini, snovale načrte za nadaljnje zbirne akcije, ki so vselej dobro obrodile. Narodnoosvobodilno gibanje se je razvijalo in zgodaj spomladi 1942. je Pavla tudi že usposabljal mladinke za sanitetno službo. »Posebno smo uživale, ko smo imele aktivistične sestanke pri Pavliki, v Levstikovi vili, pred nosom komandanta fašistov, ki si je tamkaj izbral stanovanje. V primeru česa sumljivega je Pavlika zabrenkala na kitaro, lepo je pelala, me pa smo povzele za njo. Tako smo kamuflirale sestanke, na katere je prihajal tudi padli komisar Cveto Močnik-Florjan.« se je spominja Micka Fajdiga, njena soborka iz Krmskega odreda.

Pavla, ki je zaradi zdravljenja dobila propustnico za Ljubljano, je tudi po več dni ostajala pri svoji sestri Malči, ki je imela v solastništvu trgovinico z živili v »Rdeči hiši«. Pri njej je Milica Salberger organizirala eno prvih intendantskih skladišč OF in javko — »kontakt« za akti-

viste, kot smo takrat govorili. Da bi delovali nemoteno, se je Malči s trgovsko vajenico Marijo — Majdo Šilo, kasneje narodno heroino, preselila v bližino mojeje stanovanja, v ulico Na Peči na Kodeljevem. Tu so se skojevke in druge mladinke Poljanskega kvarta, poleg Majde Šile še Zora Grebenšek, ilegalna Vida Ferlež, Nada Kovačič in Stana Hočevar, shajale na tečaje prve pomoči, ki smo jih kombinirale s prebiranjem ilegalne literature in političnimi urami. Sem je rada zahajala in sodelovala tudi Pavla, ko je bila v Ljubljani, saj smo sestanke zaključili s šalami in petjem. Bila je vedrega značaja, vendar ne hrupna, vedno nasmejana, hkrati pa zelo preudarna in zatopljena vase. Zato nas je iznenadilo, ko je na nekem našem sestanku v aprilu 1942. leta odločno pribila: »K partizanom grem, zdaj, ko sem zakrpala svoja pljuča!« Sklep je izpolnila kaj kmalu. Konec maja, ko so partizani zavzeli Sodražico, je stopila v 3. Abijevo četo Krmskega odreda. To je bil čas vznesenega bojnega poleta, ko je nastajalo prvo osvobodeno ozemlje v takratni »Ljubljanski provinci«. V začetku junija je četa odšla iz Sodražice na Novi pot. Tja je prišla tudi Ančka Devetakova iz Ribnice, ki je bila skupaj s Pavlo do njene smrti. Od tod so se premaknili na položaje nad Želimljami in taborili v zaselku Rogatec,

od tamkaj pa hodili v akcije. Ker ni bilo v bližini zdravnika, je Pavla dajala izdatno zdravstveno pomoč tudi civilnemu prebivalstvu. Na tem terenu, v vasi Gradišče, se je izkazala tudi za sposobno porodno pomočnico. Med prebivalstvom so se začele širiti garje in črevesne bolezni, zato je Pavla ukrepala. Po kurirki — domačinki kmetici je poslala pošto in »naročilnico« za zdravlila v ambulatorij Okrožnega urada za zavarovanje delavcev v Ljubljani. Čez nekaj dni sva z dr. Krisperjem na dvorišču Okrožnega urada naložila na zapravljenček zalogo zdravil, več balonov žvepne tekočine, mašč, zavojev in osnovne kirurške instrumente, ki jih je — skrite v slamo — kmetica s konjsko vprego srečno prepeljala iz blokiranega Ljubljane. Pavla je odbrala zdravlila in sanitetni material ter napolnila nahrbtnik.

Odtlej se je tovariši iz odreda spominjajo kot nežnega dekleta z ogromnim nahrbtnikom na ramah, ki ga ni zaupala nikomur... Prav ta nahrbtnik je postal v veliki meri usoden za njeno življenje.

● Na hribu Mošnjec...

Dne 15. junija 1942 so Italijani s silovito premočjo odbili napad odreda na Iško. To so bili prvi nastopi italijanske ofenzive. Odred se je izmikal močnemu ognju na Travno gor, od tod pa so, razdeljeni v majhne skupine,

ABIJEVA ČETA KRMSKEGA ODREDA JUNIJA LETA 1942 NA GORI NAD SODRAŽICO (od leve proti desni): medicinec Igor ? (doma iz Domžal), Jože Ančič, Franc Stegnar-Kolumb, Micka Fajdiga, PAVLA LEVSTEK, Beno Frakelj, Pajo ? (nekdanji orožnik v Sodražici) in komandir Zdravko Prebil-Abi

krenili v različne smeri. Pavla je bila v skupini, ki je odšla v Belo vodo nad Loškim potokom. Od tu se je napotila v bližnjo vas Travnik, da bi pogledala za položajem, in tamkaj srečala prestrašene in begajoče ženske, ki so pobegnile iz njenega razrušenega rojstnega kraja Sodražice. Povedale so ji, da velikanska vojska Italijanov, ki jih domačini — belogardisti — vodijo po skrivnih poteh, pretika vse kotanje, grmovje in išče sledi za partizani. Med ženskami je bila tudi mama. Stisnila je Pavliki v roke salamo in kruh ter ji zaupno svetovala hišo, v katero naj se zateče in bo sprejeta kot domača hči. »Ne smem in ne morem pustiti tovarišev,« je bil njen odgovor, kakor mi je poznele sporočila mama.

»Ko se je vrnila v partizansko taborišče in med nas razdelila prineseni priboljšek,« pripoveduje Ančka Devetakova, »so Italijani že požigali vas Hrib v Loškem potoku. Noč smo prebili na robu gozda, še pred prvim svitom pa smo se umaknili na hrib Mošnjec. Razprostrli smo premočene odeje in obleko, s tovarišem Jerasom pa sva se namenila po makarone, da bi se po dolgem času okrepčali s toplim obrokom. Tedaj je za našim hrbtom počil strel in zadel stražarja. Skočili smo na noge, zgrabili orožje in pritekli na rob jase, ki se je strmo spuščala v kraško globačo. Edini izhod je

bil skok čez 7 do 8 metrov visoko skalovje, od tam pa nagel umik v bližnjo goščo. Prišli smo do roba in skočili. Vtem je Pavla s pretežkim nahrbtnikom za hip obstala, prestopila se je, da bi laže odskočila. Takrat pa jo je zadel strojnični rafal v hrbet in jo vrgel med skale. Ni ji bilo več pomoči, nismo je mogli niti odvreči. Šlo je za sekunde. Tedaj je drugi rafal prebil čeljust komandantu bataljona Srečko, ko je že odskočil.«

Štiri dni za tem so poleg tega kraja postrelili osemnajst fantov in mož, blizu tam pa še štiri učitelje — aktiviste iz šole v Loškem potoku. Domačini so na kraju zločina takrat zagrebeli tudi Pavlo in Srečko... medtem ko so nebo razžarjali grozljivi plameni gorečih vasi.

Ko hodimo po poteh spominov v te kraje, ki so prepojeni s krvjo borcev za svobodo, se spomnimo tudi na svetel primer partizanske, mlade revolucionarke Pavle Levstek, ki je s svojo smrtjo in zadnjim sporočilom »tovarišev ne smem in ne morem pustiti!« izpričala sestrsko in tovariško požrtvovalnost, partizansko junaštvo in zvestobo svojemu ljudstvu. Njeni mladi rojaki naj spoznajo in globoko v srcu ohranijo spomin na prvo padlo borko v roški ofenzivi in edino padlo medicinsko sestro v Sloveniji.

CITA LOVRENCIČ-BOLE

MLADE MEDICINSKE SESTRE NA OBISKU V SODRAŽICI AVGUSTA 1939. LETA: Ilonka Golik (članica KP od leta 1940, padla kot partizanka), Djurdjica Stimac (članica KP od leta 1940), Saša Javorina-Savka (narodna heroína), PAVLA LEVSTEK (aktivna simpatizerka partije) in Cita Lovrenčič-Bole (članica KP od leta 1940).

• Posočje 77

Kot nam je pripovedoval komandant akcije Posočje 77 Mile Zrnič, je letošnja akcija mnogo širša kot lanskoletna. »Brigadirji nismo le v Breginjskem kotu in na Kobariškem, kjer je bila lani pomoč brigad najnujnejša. Naš delokrog je celotna toliminska občina.«

Spomnimo se pohval, ki so jih lani prejeli brigadirji, češ, da so se najbolj organizirano in najresneje lotili obnavljanja in drugih del. In prav ta delovni uspeh je pravzaprav pripomogel, da letos posegajo tudi po drugih delih, pomembnih za razvoj teh krajev.

»Brigadirji smo se lotili ali bolje, nadaljujemo lani začeto elektrifikacijo partizanske vasi Gorenje Trebuše, kjer je bil ustanovljen 9. korpus NOV, urejamo in obnavljamo manjše lokalne ceste, kopljemo kanale za vodovod, postavljamo telefonske drogeve in še in še. Res težko bi naštel.« Radi verjamemo komandantu, ki

vi pa so seveda namenjeni najrazličnejšim družbenopolitičnim, zgodovinskim, zdravstvenim, športnim, kulturnim in drugim dejavnostim, ki jim resnično ni ne konca ne kraja. Čim se določena dejavnost konča, že je tu predlog brigadirjev za novo...«

Sobotne so brigadirji v Posočju namenili srečanjem in zblizovanju s krajanom, čeprav ne moremo reči, da vsakodnevno delo na trasah in deloviščih ni najlepši način za zblizanje. Zato so srečanja s krajanom največkrat kar na delovišču, na sobotni udarniški akciji. Seveda pa so srečanja ob sobotah in nedeljah organizirana tako, da bodo brigadirji spoznali tudi naravne in druge lepote in znamenitosti teh krajev ob jugoslovansko-italijanski meji.

»Prišli smo najdlje, saj je Strumica oddaljena od Posočja dobrih 1300 kilometrov. Pa smo zelo ponosni, da lahko mladina strumiške občine, kjer je od 80 tisoč prebivalcev zaposlenih 12 tisoč občanov,

ziran, da ga zmanjkuje.

»Poglejte,« nam pripoveduje ob odhodu komandant makedonske brigade Slavko Orcev, »novo Jugoslavijo so naši vrstniki po vojni gradili izredno udarniško, hitro, presegali so vse norme, spomnimo se vrste izrednih herojskih podvigov graditeljev velikih železniških prog. Zakaj ne bi mi, današnji brigadirji bili enako delavni, enako prizadevni?«

Čeprav je naš zapis namenjen predvsem akciji v Posočju, pa je vendarle prav, da pogledamo tudi kako je na drugih delovnih akcijah po Sloveniji.

• Kozjansko 77

Na drugi zvezni mladinski delovni akciji v Sloveniji — na Kozjanskem 77, ki jo vodi Milan Lokar, letošnji nagrajenec s plaketo osvobodilne fronte, delajo brigadirji na dveh deloviščih. En del gradi cesto Maršala Tita, ki bo povezala slovenske in hrvatske kraje v spominskem parku »Kumrovec—Kozjansko«, drugi del briga-

Vsem nam je še vedno v spominu tisto lansko poletje. Slovensko Primorje oziroma Posočje. Tisti nikakor in nikoli opisljivi boj za sleherno streho, za vsak prostor, kjer se bo dalo preživeti zimo po potresu... Ni nam treba ponavljati, kako je bilo v tem koncu Slovenije, niti koliko in kaj je krajanom pomenila hitra in učinkovita pomoč brigadirjev iz vseh krajev Jugoslavije. In ker je lani skoraj 800 brigadirjem in nešteto drugim delovnim skupinam in strokovnjakom, ki

PUSTE VASI SO SPET OŽIVELE

Odnosi, ki se razvijajo in so se razvili v prvih dveh izmenah letošnjih mladinskih delovnih akcij v Sloveniji, delovni in drugi rezultati, številna udarnišтва in pohvale brigadam, govore o tem, da bodo letošnje MDA upravičile zaupanje, ki ga družba ima v mlade

so takoj in nesebično priskočili na pomoč porušenemu Posočju, uspelo pripraviti bivališča za zimo, potem nam je toliko bolj razumljivo veselje prebivalcev teh dokaj odročnih in manj razvitih obmejnih krajev letos, ko so brigadirji ponovno pri njih. Da jim pomagajo pri odpravljanju posledic potresa, da jim zgradijo objekte infrastrukture, da se družno postavijo po robu nerazvitosti in zaostalosti.

zatrjuje, da bo okoli tisoč brigadirjev opravilo kar več kot 14 tisoč delovnih dni v vrednosti okoli 8 milijonov dinarjev!

Sicer pa danes že lahko zapišemo, da sta tako prva, kot druga izmena preslegli pričakovane načrte.

Največja razdalja med delovišči je kar 70 kilometrov. Zato se brigadirji na delo vozijo z avtobusi. »Ob šestih zjutraj morajo biti vsi že na deloviščih,« pripoveduje Nada Račić, doma iz Brežic, v brigadi pa je bila zadolžena za življenje v naselju. »Na teden mora vsakdo opraviti vsaj 42 delovnih ur, popoldne-

prispeva k obnovi po potresu porušenega Posočja. Še posebej, ker se mnogi spominjamo dni, ko je bilo, čeprav huje, v podobnem položaju Skopje in ko so tudi takrat mladi iz vseh republik prihitali na pomoč,« sta pripovedovala Mitko Stojkov in Slavko Orcev iz Strumice.

Zapisali smo že, da so brigadirji v prvi izmeni presegali norme. Največkrat se je zgodilo, da so delo, predvideno za ves delavnik, opravili že v nekaj urah in poiskati jim je bilo potrebno novega. Tako je mnogokrat izgledalo, da delo ni dobro organi-

dirjev pa se spopada z drugimi infrastrukturnimi objekti na in v okolici lanskega leta in v samem osrčju Kozjanskih hribov.

»Kaj bi lahko bilo lepšega kot brigadirsko življenje,« pripoveduje brigadirka Renata iz Celja, »potem ko zaupa, da je v brigadi prvič in da si je že dve leti zaporedno obljubljala, da bo na akcijo prav zares šla.«

In delo brigadirjem gre od rok! Prav te dni, ko se spet izteka izmena, že zaključujejo dela na prvih štirih od osmih kilometrov ceste. Planirajo, da bodo ti štirje kilometri tudi asfaltirani do konca avgusta, ko se bo akcija iztekla, preostalo pa naj bi končalo cestno podjetje takoj po zaključku akcije, tako da bi promet lahko stekel takoj po otvoritvi, ki je predvidena za 29. november

• Goričko 77, Slovenske gorice, Suha krajina, Brkini, Kozbana 77

Prav v drugem koncu Slovenije, čisto na robu Prekmurja, v Goriškem letos prvič poteka republiška akcija. Čeprav se je akcija začela nekaj kasneje kot drugih šest, komandantka Mirjana Križman obljubila, tako kot seveda vsi brigadirji, da bodo naloge izpolnili. »Opravili bomo okoli 32

tisoč delovnih ur — ali z drugimi besedami — gradimo cesto, vodovod in še rekreacijski center...«

V prvi izmeni republiške akcije v Slovenskih goricah so sodelovali brigadirji z Raven na Koroškem. Brigada Prežihovega Vrance. Skupaj z Domžalcami so polagali vodovod in več kot četrtina si jih je priborila udarniško značko...

»Že to veliko pove,« pritrudi komandant Vlado Plazovnik in pove, da so kot prva izmena najprej urejali naselje in že ob tem dosegli uspehe, ki so jih z Domžalcami tako povežali, da nadaljnje sodelovanje ni bilo vprašljivo.

»Letos sem bil prvič na delovni akciji,« je skromno pripomnil Franjo, ki so ga poimenovali za »buldožerja, ker je menda presegal vse norme,« ja, pa bom še šel...«

Tudi na akciji v Suhi krajini so se brigadirji razdelili v dve skupini. Eni gradijo vodovod, drugi cesto. Drago Krštinc, brigadirski veteran prav s te akcije in iz Siska, sicer pa lesni tehnik v Novolesu v Novem mestu, je komandant. »Prepričan sem, da sta obe izmeni že potolkli načrte, čeprav analize še nimam. Še posebej pa smo bili aktivni pri interesnih dejavnostih.«

S Stanetom Kogojem, letošnjim komandantom na Brkinih, smo se že večkrat srečali, tudi v naših zapisih. Ko smo pred štirimi leti poročali s Kozjanskega, je bil Stane komandant primorske brigade in potem namestnik komandanta akcije. Spomnim se, ko je takrat dejal, nekaj

tednov pred koncem, ko še ni bilo jasno, ali bodo brigadirji izpolnili plan ali ne: »Cesta bo, mora biti, ljudje jo potrebujejo...!« Potem je vsa leta sodeloval na akcijah, lani prav tako vodil brkinsko.

In zagotovo se del njegovega neutrudnega brigadirjevega poleta preliva tudi na brigadirje. V prvi izmeni so norme presegli kar za dve tretjini, kar je bil verjetno pravi rekord. In tako brkinski vodovod in ceste zagotovo bodo...

Zadnja v našem sprehodu po deloviščih letošnjih republiških in zveznih delovnih akcij v Sloveniji, zagotovo pa ena pomembnejših, saj gre za obmejne kraje tik ob italijansko-jugoslovanski meji, je akcija Kozbana 77.

Njihova prva naloga je zagotovo vodovod, ki bo domačijam nad Dobrovo, visoko v Brdih »pripeljal«

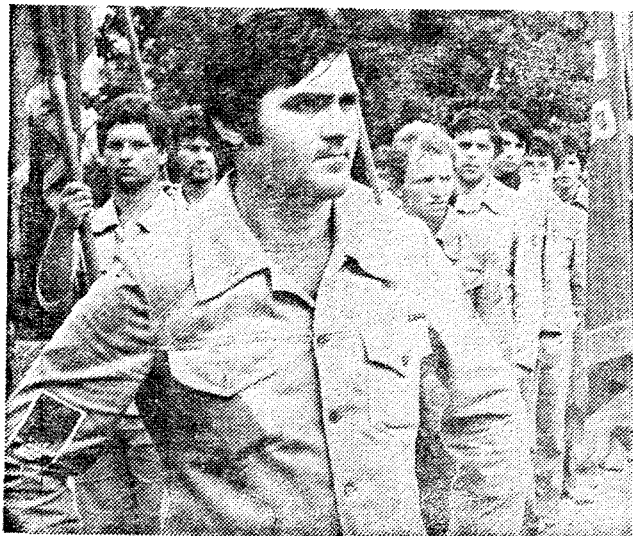
vodo v dom. Brigadirji pa se lotevajo tudi cest in vaških poti, ki jih sicer domačini urejajo sami.

★

Zaokrožiti tako široke in velike napore več kot tri tisoč brigadirjev na letošnjih akcijah v Sloveniji zagotovo danes še ni mogoče. Pa vendar. Odnosi, ki se razvijajo in so se razvili v prvih dveh izmenah, delovni in drugi rezultati brigad, številna udarnišтва in pohvale brigadam, vse to govori, da bodo tudi letošnje akcije upravičile zaupanje, ki ga družba ima v mlade. V tisoče, ki so in bodo letos na akcijah, ne le republiških in zveznih, kot tudi v tiste, ki bi želeli na akcijo, pa zanje letos to še ni bilo mogoče.

Fotografija in tekst:

V. P. in T. S.

Dore Klemenčič-Maj, umetnik in borec, slikar, grafik, prodoren pisec in kritik. Tako ga opredeljuje slovenski prostor, tako ga označuje nagrada za življenjsko delo, nagrada vstaje slovenskega naroda. Nobene nagrade še ni dobil, pravi, za svoje najljubše opravilo slikanje; tokrat je vključeno tudi to. Za življenjsko delo, še za časa življenja in ko umetnik lahko še marsikaj stori. Nagrada opozori nanj, kot da ga prej nikoli ni bilo in kot da ga tudi več ne bo. Oči Slovencev se upro v človeka, za nekaj trenutkov, za nekaj ur, za koliko pravzaprav? In kaj lahko v tem času o umetniku doživimo, spoznamo, kaj preverimo, ugotovimo. Narediti portret, to je hudo preveč. Nemogoče, če smo pravični. Nekaj utrinkov morda in še ti so bolj naši kot njegovi. Za spoznanje je potreben daljši čas, morda pa ga sploh ni. Zato zanima Doreta Klemenčiča življenje, vse v njem in kar naprej. To je pravi vir za nenehno delo in proučevanje za odnos. Naš pogled v njegov atelje in nanj v njem pa je le hipni vtis in hkrati že spomin. Skušali ga bomo zapisati. Tako pač je.

Ključ na vrvici, navadni špagi. Ostalega prostora skoraj ne opaziš, skriva se za umirjeno dobroto umetnika, nekoliko upognjeno postavo, ki se premika z lahnim, veselim korakom naprej. Energija okoli njega prodira naprej, čeprav oba sediva, mirujeva in so tudi slike čisto pri miru. Vendar se zdi, da bi osebe rade ven in da bi cvetje na slikah rado zadišalo. In to je tisto. To

pogledati, kaj lahko v ozkem krogu naših sposobnosti, ki smo vanje zaprti, lahko vsaj malce spoznamo.

Gre predvsem za človeka, poštenega, prepričanega borca, ki je imel zaradi svojih pogledov več težav kot dobrega. Upanje pa je bilo neomajno. Prišla bo svoboda. Prišla je, a kje je ostal človek? Kaj je človek človeku postal, to vprašanje pomeni umetniku največ. Po-

MAŠČEVANJE, 1947. Dore Klemenčič-Maj

„ZANIMA ME ŽIVLJENJE KOT CELOTA“

je tisto bistvo. Sedanjost napolnjuje pogled nazaj in volja za naprej. Brez vsiljevanja, kajti vse je v gibljivem mirovanju.

Verjetno je naša spoznavna sposobnost precej omejena, vendar skušajmo

štenje, humanost, odnosi, pa so lahko tudi razočaranje. Od tod barva pogleda, zadržan nasmeh, prikrita iskrica veselja. Ne le na umetniku samem, tudi pri portretih, tudi v ozračju tihožitij, tudi v krajinah. Morda od tod večina del pred vojno in med njo, in veliko manj kasneje, ali pa nekoliko drugačna. Tehnika se ni spremenila, še vedno je olje, tuš, risba, grafika, predvsem v vojni grafiki, pravijo, visoki umetniški dosežki. A večja vrednost je človek, razmere, odnosi, takrat v času vojne, osvobodilne vojne in potem.

Najbolj značilno pri njem, skladnost, umerjena skladnost, paste, umirjena skladnost barv, skladnost elementov, neba in zemlje in ljudi, rastlin. Živali ni. Ne mirujejo na željo in jih je težko ujeti v mirovanje. Opazovanje je tudi važno, opazovanje in spomin. Opazovanje spomina, kritični premislek in poskus ta premislek napisati, pošteno, ravno, čeprav je polemčnost težka preizkušnja. Za nekatere pa je nuja, je pravilno ravnanje.

Včasih so odločilna naključja. Usodna sreča. Nekatere stvari ni mogoče pojasniti, drugih ni potrebno. Moč besede in črte je lahko enakovredna, obe imata lahko tudi svoje pomanjkljivosti. Zato je potrebno stremeti za celoto, jo doživljati, če ne drugače, kajti umetnost jo pravzaprav ceffa na kose. Različne umetnosti jemljejo različne kose, le malokateri so popolne, pravzaprav jih ni.

Trgovanje z umetnostjo ni možno, s človekom, to velja predvsem zanj, še manj. Velikokrat to zelo veliko stane. Tudi človeka je možno raztrgati na kose. Zato, da ostaneš skupaj, sam svoj, je potrebna silna moč, silna energija, čeprav pod prevleko rahle melanholije. Izbor pomembnosti je navadno v enici, dasi ta lahko predstavlja množico.

Zgodj se, da se umetnikova dela izgube ali jih uniči čas, uničijo razmere. Dokler pa je živ umetnik, vse še ni čisto izgubljeno. Tako so nastali »Izgubljeni zapiski«. Življenje v mladih letih,

Celje, Zagreb, Banjaluka, ustaši, četniki, zapori, borba, beg, včasih je treba znati molčati in le delati, pošteno delati, včasih je treba misel zapisati, jo povedati, izročiti. S sliko je drugače, ta je naenkrat, spoznanje je pri njej naenkrat, sočasno.

Umetnost potrebuje ljubitelje umetnosti, človek potrebuje človeka. To je eno in isto. Hudo pa je, če tega ni.

Potem ni umetnosti in ni človeka, čeprav v resnici sta. Za to gre. Da se opazimo, vidimo in razumemo. V vojni in v miru, v miru še toliko bolj, da bi trajal čim dlje, vsaj relativni mir, kakršen je. Tako edino je možno ustvarjati celoto in jo tudi živeti. Živeti in ustvarjati svoje delo in svoje življenje.

NEVA MUZIC

partizanska ljudska pesem

Motiv iz vojne

Naš dom je zdaj temen,
ni več v njem luči
v večerni mrak.

Nič več ne poje v večer
skozi leseno dver
tvoj korak.

Mater so z doma pregnali,
zdaj pri tujih ljudeh
skriva solze v očeh.

Bratu sovražni rafali
srce so prerešali,
domovini je življenje dal.

Tam nekje ob Soči
v tihi pomladni noči
moj dobri fant je v boju pal.

Meni ostal je le boj
zoper sovragovo nastijo,
da bo svoboden narod moj.

PAVLA LEBAN
Zapisano v spomin letu 1943

beležke

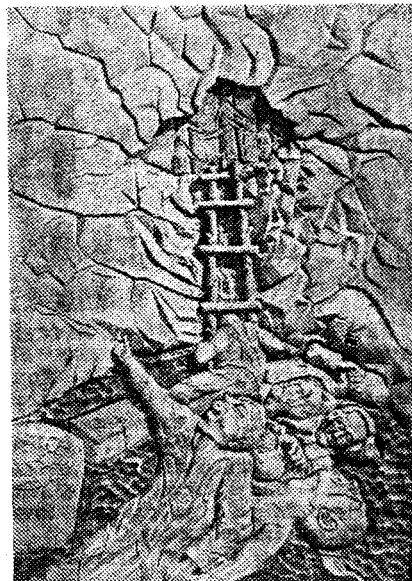
ISTRA, GLASILO PRIMORSKIH EMIGRANTOV

Od leta 1930 pa do začetka vojne je v Zagrebu izhajalo glasilo ISTRA, glasilo primorskih emigrantov, v slovenskem in hrvaškem jeziku. Časopis je enkrat tedensko poročal o težkem življenju rojakov pod fašistično Italijo. Prav tako je prinašal prispevke o drugih družtvih primorskih emigrantov po Jugoslaviji. Bilo jih je okrog petdeset, največ seveda v Sloveniji. Prirejati so predavanja, izlete, shode in krepili narodno zavest. Časopis je opravil predvsem veliko povezovalno vlogo. Prav je, da se ga spomnimo.

PARTIZANSKA OGENJKA

V Loškem potoku, uro hoda od zaselka Bela voda proti Jelenovemu žlebu, leži gozdni predel, imenovan Ogenjca. V njem je že leta 1942 dr. Aleksander Gala-Peter organiziral skrivno partizansko bolnišnico. Ranjenci pa so bili izdani.

Dogodki, ki so sledili, so vsem znani. Bolničarka Mimica in ranjenci so se dogovorili, da se raje med seboj postre. le, kot da bi prišli v roke sovražniku. O dogodku pripoveduje tudi knjiga z istoimenskim naslovom, obeta pa se še televizijska nadaljevanka v 5. epizodah. Zadnjega dne v juliju je bila na kraju komemorativna slovesnost. Ob tej priložnosti je bilo tudi odkritje spominskega obeležja. Na fotografiji je relief s prizorom iz izdane bolnišnice, delo dr. Aleksandra Gale-Petra.

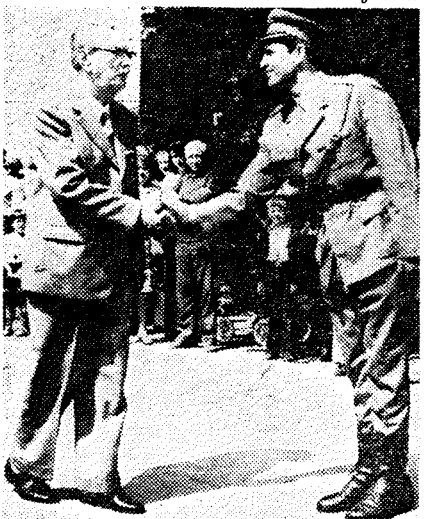

A black and white portrait of a young man with short, dark hair, wearing a dark suit jacket, a white shirt, and a dark tie. He is looking slightly to the left of the camera with a neutral expression. The background is a light, textured gray.

Viktor Dobrišek

Dan pred praznikom vstaje slovenskega ljudstva so občani obiskali grobove padlih borcev in na njih položili vence. Na pet najbolj znanih spominskih obeležij so položili vence tudi predstavniki OO ZKS ter LIP, Gozdnega gospodarstva in Kmetijske zadruge ter občinskega odbora ZZZB NOV. Pred hišo na Skomarju so udeleženci obudili spomin na partizanski miting. Tudi tokrat je prešerno zadonela partizanska pesem.

Julka Tajnikar

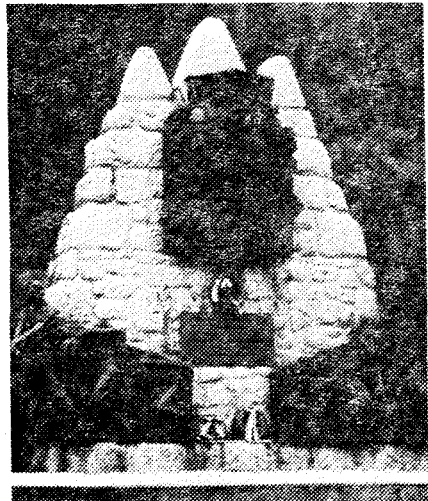

France Brus

Ludvik Ambrožič

Pavla Rován

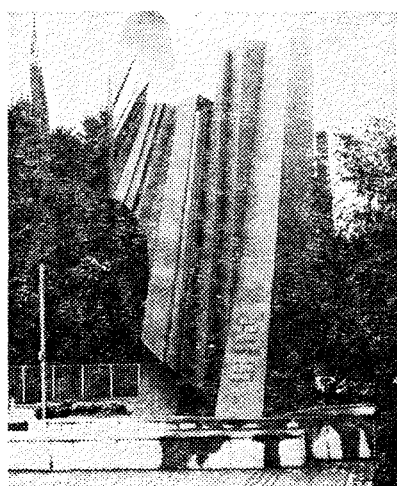
Viktor Dragoš

Branko Blenkuš

Adolf Ankon

Adolf Ankon

FRANJO SREBOTNIK

DARKO NARAGLAV

Na fotografiji je tovariš Jože Benigar, ko govori ob proslaviti enega največjih gospodarskih uspehov — otvoritvi zdravstvene postaje KS Zagradec. Tudi mala vasica ob Krki se je tako pridružila letošnjim praznovanjem z delovnim uspehom, ki je dosegel vrhunec prav na dan krajevnega praznika, 16. julija. Ta dan je bil v teh krajih prvi spopad Tomšičevcev in Dolenjskega odreda, ko so nagnali črnosrajčnike v beg. Pri tem so se odlikovali zlasti borci Efenkove čete, pod vodstvom tovariša Dakija. Na večer pred praznikom so zagoreli kresovi po bližnji okolici. Pred šolo, ki je hkrati tudi spomenik padlim za svobodo, pa je bila spominska svečanost. Nova zdravstvena postaja bo opravljala zdravstveno in zobozdravstveno službo na območju KS Zagradca, Krke in Ambrusa. Slovesnosti so se udeležili visoki predstavniki republiške in pokrajinske zdravstvene službe kot tudi političnega življenja ob navzočnosti velikega števila prebivalstva KS Zagradca. Vse prisotne je pozdravil častni občan Zagradca dr. Jože Beniger. Sledil je krajši kulturni program in svečana predaja ključev.

MARJAN RUPNIK

LESCE

28. julij — praznik krajevnih skupnosti

Občani KS Lesce letos že tretjič praznujejo svoj krajevni praznik v spomin na 28. julij leta 1941, ko je odšla k partizanom prva skupina 14. fantov, ki so večinoma postali borci proslavljenega Cankarjevega bataljona. Tega dne naj bi Nemci izvedli v Lescah racijo in zaprli več kot 30 komunistov, skojevcev in somišljenikov. Vsem ni uspelo pobegniti in so jih Nemci zaprli najprej v Begunje, nato pa odgnali v koncentracijska taborišča. Med prvimi partizani je bil tudi nedavno preminuli narodni heroj ANTON DEŽMAN-TONČEK.

Na slavnostni seji skupščine KS in družbenopolitičnih organizacij, ki je bila v sredo 27. julija v Družbenem centru Lesce, je o teh dogodkih in o uspehih v povojnem času govoril sekretar sveta ZK Lesce Janko Kralj. Množična

udeležba Leščanov v NOB je bila plod dolgoletnega predvojnega organiziranja dela KPS. Somišljeniki KP so bili predvsem v vrstah delavcev tovarne verig, ki so se združevali v naprednih sindikatih in v DPD Svoboda. Takrat so zbrali v Lescah več kot 700 podpisov za ustanovitev Društva prijateljev Sovjetske zveze. Med njimi je imela podporo tudi množična Rdeča pomoč in NOB.

KS Lesce je po vojni dosegla izredne gospodarske in družbene uspehe, zahvaljujoč marljivim občanom, aktivnosti družbenopolitičnih organizacij in sveta KS. Prebivalstvo raste, število delavcev v tovarni verigi je danes že devetkrat večje, kraj je pridobil veliko gospodarskih in turističnih objektov.

Letošnji krajevni praznik so v Lescah počastili tudi z razvitjem prapora Društva upokojencev Lesce in s kulturnim programom, v katerem so sodelovali godba na pihala DPD Svoboda Lesce, upokojenski pevski zbor Lipa iz Radovljice in ženski oktet Svoboda Zirovnica.

JOST ROLC

V počastitev krajevnega praznika Bleda so 16. julija pripravili v mestu številne prireditve, proslave, športna tekmovanja in drugo. Med največjimi je bil spreved in nastop folklornih skupin. Na čelu spreveda je igral pihalni orkester iz Lesc. Spreved si je ogledalo veliko gostov in izletnikov.

BRANKO BLENKUS

S Stankom sva se oprezno pomaknila bliže Grgarju in opazovala cesto, ki pelje v Slatno. Čez nekoliko časa sva zagledala voznika, ki je prihajal z vozom blaga. Takoj za tem pa sva v razdalji kakih trideset metrov od voznika, za ovinkom, opazila nemško patroljo, ki je oprezno korakala za vozom, s puškami, pripravljenimi na strel.

S Stankom sva se pogledala, kot da bi si dejala: »In kaj zdaj?«

Previdno sva se umaknila bližje Slatnemu in se še bolj potuhnila. Opazovala sva zanimiv prizor. Ko je voznik pripeljal voz do mlina, so ga Nemci priganjali, naj pohiti, ker pa se je nekam obotavljal (verjetno je mislil, da ga je nekdo izdal), so Nemci sami prišli za delo in vreče znosili v mlin. V vrečah je bila krompir, pšenica in precej tudi fižola. Vsega skupaj je bilo približno 400 kg blaga. Ko so nam Nemci nehali »pomagati«, so napodili voznika, da je zapeljal voz na neko senožet, ga naložili s senom in nato odkorakali vsi skupaj nazaj v Grgar. V Bitežu je vojaški referent, ki so ga imenovali Jurin, določil domačina Jožefa Jevščka, da je odšel v Slatno po blago. Voznik se je vrnil z blagom, ko se je že stemnilo. Morda je naredil to namerano, zaradi Nemcev na Sveti gori. S Stankom sva se mu pridružila in nato smo vsi skupaj krenili proti Banjščicam v smer Čepovan—Mrzla rupa. Ta dan so se bili boji na drugi strani Čepovanske doline in največ streljanja je bilo slišati okrog Trnovca. Skrbelo nas je, kako bo s prevozom naprej. Na križišču, kjer se cesta iz Banjščic odcepi proti Vrhavcu in Srednjemu Lokovcu, nas je iz primerne razdalje zaustavila patrolja VDV brigade. Po izreku razpoznavnih znakov, so nam tovariši iz patrolje pojasnili, da je pot v Čepovan preko Srednjega Lokovca prosta, na Lokvah pa da so partizani.

Ker je bila pot do Čepovana dolga še najmanj dve uri, sva s Stankom zaradi previdnosti korakala pred vozom kakih tristo metrov. V Borovcih, to je v kraju, kjer se cesta strmo spušča iz Srednjega Lokovca v Čepovan,

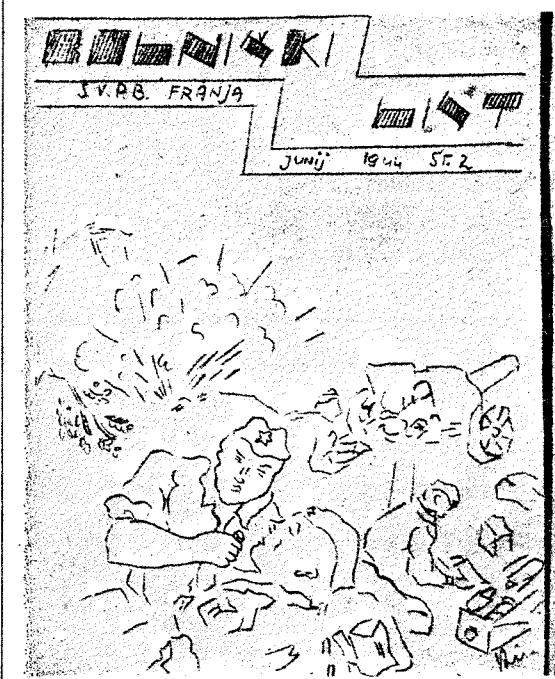
Ivo Gabrijelčič:

In vendar
ju niso
našli

Prvi sovražnikov napad na partizansko bolnišnico »Franjo« in ustanovitev njene sanitetnega ekonomata

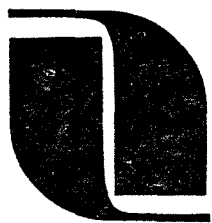
sva zaslišala neko ropotanje, ki je prihajalo z druge strani doline t. j. hriba, kjer se cesta spušča iz Lokev v Čepovan. Ropotanje je bilo podobno nošenju kotlov, ko udarjajo drug ob drugega. V pričanju, da je to gotovo kakšna partizanska enota, sva nadaljevala pot. Ko sva prišla do prvih ruševin porušenega Čepovana, sva zaslišala klice v nemščini in takoj ugotovila, da sva

Faksimile ene izmed naslovnih strani »Bolniškega lista«

prišla v Čepovan hkrati s sovražnikovo enoto. Samo temi sva se lahko zahvalila, da sva jo pravočasno pobrisala. V Borovcih naju je čakal voznik, da smo s skupnimi močmi obrnili voz in se umaknili na Vrhavč, kjer smo blago oddali včasno varstvo tamkajšnjim kmetom. Voznik je nato odšel domov, s Stankom pa sva se skrila pri Tomaževih pod Vrhavcem, na kraju imenovanem Gomevna. Drugi dan, ko se je skozi ta kraj premaknila sovražnikova enota, sva mobilizirala drugega voznika, da nama je odpeljal blago v Mrzlo rupo. V Bitež sem se čez nekaj dni zopet vrnil in to z nekim tovarišem, ki sem ga srečal na Banjščicah in je nabavljal blago za radiotelegrafsko šolo v Čepovanu. Z imenovanim tovarišem sva iz Zabrda krenila kar po njivi proti Bitežu, mimo Kodeljeve hiše in ko sva prišla v Bitež, sva ugotovila, da so prebivalci tega zaselka vsi prestrašeni. Pojasnili so nama, da so nekaj časa pred tem Nemci ropali po Bitežu kokoši in zaklali eno tele. Nemška straža naju je baje opazila in takoj nato zagnala preplah, da prodirajo z druge strani partizani. Nemci, ki jih je bilo kakih deset, so se ustrašili in jo takoj pobrisali nazaj v Grgar. Verjetno so mislili, da nas je partizanov mnogo več in da jih nameravamo poloviti, ker ropajo po zaselku.

(Se nadaljuje)

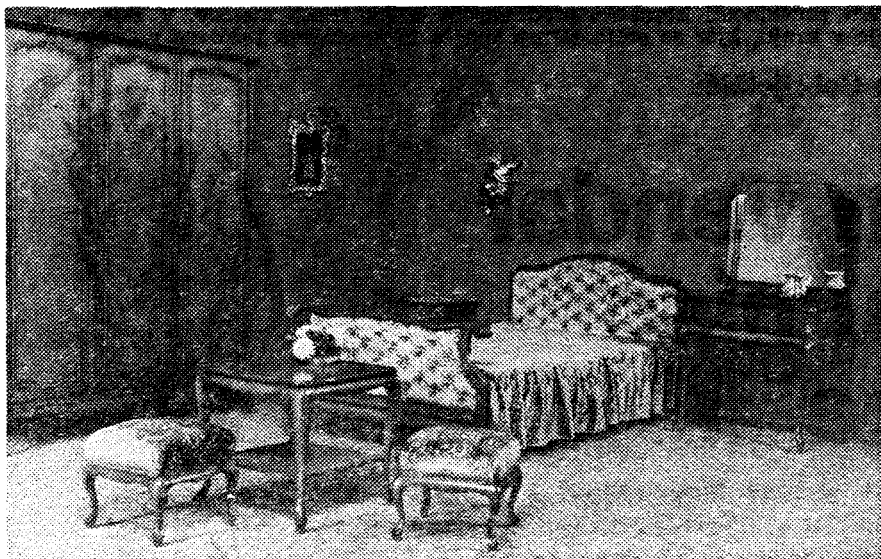

novoles
lesni kombinat
novo mesto

Cenjene potrošnike seznanjamo in priporočamo bogat asortiman naših proizvodov:

- stilno pohištvo za opremo vseh stanovanjskih prostorov,
- moderno pohištvo
- velik izbor gugalnikov
- vezane plošče
- rezan les
- elementi iz plastificirane iverice
- acrylno steklo in acrylni proizvodi

Obiščite nas v naši trgovini v Straži

ISKRA
AVTOMATIKA LJUBLJANA, n. sub. o.
TOZD — NAPAJANJA
68000 Novo mesto, Bršljin 63

nudi iz svojega programa:

USMERNIKE
PRETVORNIKE
STABILIZATORJE
KOVINSKA OHIŠJA

Socialistična republika Slovenija

SKUPŠČINA OBČINE RADOVLJICA

Izvršni svet

z vsemi družbeno političnimi organizacijami

čestita vsem občanom, delovnim kolektivom k občinskemu prazniku in želi vsem delovnim ljudem in kolektivom nadaljnjo uspešno gospodarsko rast in krepitev duhovne in materialne podlage za nenehen dvig družbenega in osebnega standarda delovnih ljudi in občanov.

Na mednarodnem
GORENJSKEM SEJMU
V KRANJU

od 5. do 15. avgusta '77
razstavljamo
in prodajamo

- POHIŠTVO
- GRADBENI MATERIAL
- GOSPODINJSKE STROJE
- DEKORATIVO

- SEJEMSKE CENE
- POTROŠNIŠKI KREDITI

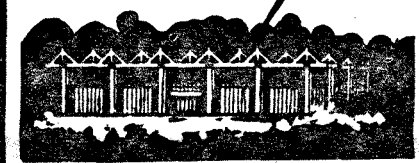
Pričakujemo vaš obisk v našem
paviljonu v hali A in se priporo-
čamo za nakup

murha

**MEDNARODNI
GORENJSKI
SEJEM**

KRANJ

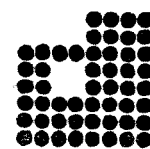
XXVII. MEDNARODNI
GORENJSKI SEJEM V
KRANJU od 5. do 15.
avgusta

NAŠ
TOVARIŠ

TV-15

SLOVIN

DELO

CASOPISNO
IN GRAFIČNO
PODJETJE, LJUBLJANA

Tiska časopise, revije, knji-
ge, publikacije, razglednice,
prospekte in reklamne tisko-
vine.

Izdeluje enobarvne in več-
barvne klišeje v najmodernejši
tehniki.

V sklopu podjetja je speciali-
zirani obrat za večbarvni tisk,
lakirnica in plastificirnica.

Izdaja osrednji slovenski
dnevnik »DELO«.

TELEKS, štirinajstdnevnik
NAŠI RAZGLEDI, revijo
AVTO, revijo STOP, revijo
JANA, ZABAVNIK.

NAGRADNA KRIŽANKA št. 153

ALPINA

Razpis nagradne križanke

Tovarna obutve »ALPINA« Žiri predstavlja v tej križanki del svojega proizvodnega programa. S svojimi izdelki je znana širom po domovini in inozemstvu. Dolgoletna tradicija in marljiv delovni kolektiv sta dala sloves njihovim izdelkom za široko porabo.

Naj bo dež ali vroče poletno sonce — z rešitvijo te križanke kar pohitite do 15. avgusta 1977, ko bomo na upravi časnika opravili običajno žrebanje in preverjanje pravilnih rešitev. Dvema le ne bo žal truda — prejela bosta knjigo »Komandant STANE«, ki piše o legendarnem partizanskem komandantu Francu Rozmanu-Stanetu. Knjigo je izdala pred kratkim založba »BOREC« v Ljubljani.

Mnogo uspeha in lepo pozdravljeni!

UREDNIŠTVO IN UPRAVA

[illegible]

Julij po vojaško

PESTRO IN RAZGIBANO

Julij je mesec počitnic in dopustov. Preživljamo ga na morju ali v planinah. Nekatere delovne organizacije, zaradi kolektivnega dopusta, zaprejo tudi svoja vrata. Toda, za enote in ustanove ljubljanskega

za vojaškostrokovno usposabljanje, za korakanje novim zmagam naproti. Pripadniki armadnega območja se namreč dobro zavedajo, da je tesno in ustvarjalno sodelovanje z ljudstvom ter delovnimi in

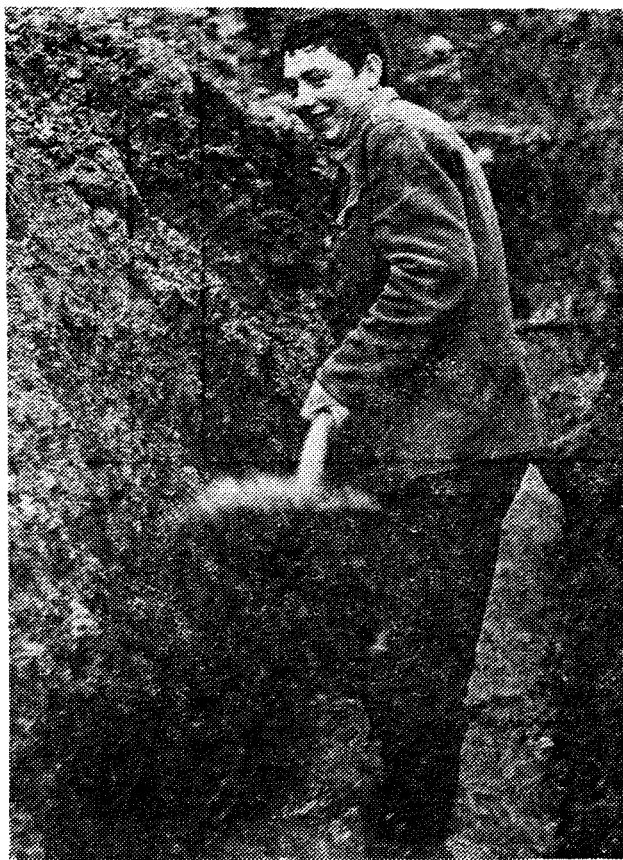
udarne narodnoosvobodilne brigade France Prešern, so že lansko leto osvojili prvo mesto v ljubljanskem armadnem območju. Ta veliki dogodek za vojake in starešine ni bil le priznanje, ampak pobuda za nove zmage pri nadaljnji krepitvi bojne pripravljenosti. Čeprav so zdaj v njihovih vrstah tudi mladi vojaki, so julijski prazniki Prešernovcev dočakali z izrednimi uspehi. Vse kaže, da ta prizadevni in idejno oborožen vojaški kolektiv juriša na nove učne zmage in si želi lanskoletno zelo visoko oceno še izboljšati.

»Prvo mesto, ki je še zmeraj v naših rokah,« je med drugim poudarila stara rešina Momčilo Marjanac, »za nas ni in nikdar ne bo pomenilo le spanje na lovoriših. O tem sicer zgovorno priča uspeh, ki ga je enota dosegla letos, v prvem polletju... Preden smo zakorakali v letošnje tekmovanje, samo se sestali in dogovorili. Ocenili smo svoje moči in pri tem ugotovili, da tudi letos nismo brez možnosti za visoko uvrstitev. Novi rod vojakov smo v naši spominski sobi, v muzeju enote torej, natanko seznanili z herojskim bojem Prešernove brigade, z visoko moralno njenih borcev in komandantov. In, seveda, tudi to je po svoje prispevalo k učnemu uspehu, saj je nedavno preverjanje znanja vojakov pokazalo, da je enota na zelo dobri poti...«

Zasluga za uspeh gre vsekakor organizacijam ZK in ZSM. Mladi komunisti so nenehno v prvih vrstah boja za nove delovne in učne zmage. Tudi sodelovanje z ljudstvom je okrepljeno in je dobilo nove razsežnosti, saj se vse akcije — politične, kulturne, športne — načrtujejo z združenimi močmi.

● Hooruk za vodo

Krajanje vasice Pridvor pri Kopru, so si prav te, julijske dni počeno oddahnili. Njihove in sanje njihovih prednikov so vendarle uresničene: vas je te dni dobila vodovod. Pri tej akciji so jim pomagali vojaki iz enote Draga Ožbolta. V rekordnem času in po neznosni vročini so premagali na tisoče kubičnih metrov trdovratne kraške zemlje, zadano nalogo pa so končali pred predvidenim rokom. Vodovod v Pridvoru je torej gradila Jugoslavija v malem — pridne vojaške roke pa so delale tudi tedaj, ko bi morale počivati. Zato o požrtvovalnosti vojakov graditeljev zgovorno pričajo tudi

Naporno in težko delo za lepši jutri sočloveka.

besede Viljema Turka, predsednika krajevnega skupnosti Pridvor.

»Dejal bi, da so se naši vojaki zelo dobro zavedali, kaj našim krajanom pomeni zdrava pitna voda. Delali so zares udarniško in nesebično, saj je vsaka njihova delovna brigada izkopala dnevno nad štiri sto kubikov kamna in zemlje. Vojaške roke so torej premagale vse težave tega terena in so naši vojaki še enkrat dokazali svojo privrženost ljudstvu.«

Tako je torej letošnji julij zapisan tudi v analih primorske vasice Pridvor. Drevni vodnjaki in zbiralniki so ostali kot spomin na preteklost, v mnogih domovih pa je pritekla sveža pitna voda. Pridvorčani so zadovoljni, čeprav si belijo glavo s tem, kako naj bi se oddolžili svoji vojski. Toda, graditelji so skromni. Pravijo, da so z gradnjo vodovoda oddolžili le svoj dolg do gostoljubnih vaščanov in da so zadovoljni z iskrenim in »Hvala, tovariši vojaki!«

A niso pozabili tudi na sadje, ki so jim ga vsak večer prinašala črnooka pridvorska dekleta.

● Ponosni Tomšičevci

Mladi vojaki, ki so pred nedavnim oblekli sivoolivno uniformo, so že dodobra seznanjeni z življenjem in revolucionarnim delom narodnega heroja Toneta Tomšiča. In danes v enoti ni vojaka, ki ne bi vedel povedati to ali ono o akcijah in bojih Tomšičeve brigade, o njeni zmagoslavni poti do dokončne osvoboditve domovine.

»Zato je,« s ponosom poudarjajo mladi vojaki, »posebna čast služiti vojaški rok v enoti s tako bogatim zakladom revolucionarnih izročil. Napajamo se na primerih naših predhodnikov in herojev, zato smo dolžni kar se da bolje opraviti vse naloge, ki nas na naši bojovniški poti čakajo.«

Obljuba dela dolg, pravi pregovor. Tega se zavedajo tudi pripadniki najmlajšega rodu Tomšičevcev. Zato jim ni težko, da med rednim poukom, prisluhnejo besedni borci Tomšičeve brigade. V kratkem bodo zapustili vojašnico in se, morda ob koncu julija, spopadli z namišljenim sovražnikom. V gozdu ali planini bodo torej polagali prve bojovniške izpite.

»Uspeli bomo,« obljublajo nasledniki Tomšičeve, »saj so z nami in med nami in med nami tudi tisti, ki so svoja življenja vgradili v temelje naše današnje skupnosti.«

Premagati ne samo steno ampak tudi čas, je pogoj za uspeh planincev.

armadnega območja je julij le obdobje, ki terja, dejali bi podvojene napore vojakov in starešin. V letošnje Titove in partijske jubileje se je vpletlo tudi tekmovanje »Izbiramo najboljšo enoto« pa se vsak posameznik, vojak ali starešina, prizadeva doseči kar se da boljši uspeh na vseh področjih dela in življenja te ali one vojaške enote. Tekmovanje torej teče z vso vnemo in je zajelo ne samo pehotne enote, temveč tudi topničarje, tankiste, protiletalce, rakete, inženirce, veziste, zaledne enote, graničarje... A vendar ne gre le

družbenopolitičnimi organizacijami sestavni del letošnjega tekmovanja. Od tod vrsta skupnih akcij vojakov in mladine ter obiski krajev, spomenikom in mejnikom našega narodnoosvobodilnega boja. In števila srečanja z borci NOV. In še mnogo julijskih nalog, ki so jih povsem uspešno opravili čuvarji naše domovine, ali mladost naše ljudske obrambe.

● Nezadržni Prešernovci

Pripadniki enote, ki nadaljuje tradicije sedme

Da, da, sovražnika je treba nenehno opazovati in odkrivati njegove položaje. Tudi tovrstno urjenje je sestavni del obrambne abecede.

danes raportirajo

O obrambnih pripravah, družbeni samozaščiti in varnosti so tokrat spregovorili delavci »Konusa« iz Slovenskih Konjic.

MILAN ARČNIK, delavec: »Naše prostovoljno gasilsko društvo šteje šestdeset članov. Imamo svoj avto in pričakujemo črpalko. Dvakrat na teden imamo vaje in smo pripravljeni spoprijeti se s požarom. Vendar si tega ne želimo, zato je protipožarna vzgoja članov kolektiva naša naloga številka ena.«

KARLO ODER, delavec: »Poskrbeli smo za varnost pri delu, imamo pravilnik o družbeni samozaščiti. Pred kratkim smo izdelali tudi varnostno oceno našega tozda, ki je zelo zanimiva. Zdej je vsem članom kolektiva jasno, kako se morajo zastopirati tej ali oni nevarnosti, ki bi

utegnila povzročiti materialno ali drugačno škodo.«

ANČKA SPORAR, uslužbenka: »V naši delovni organizaciji imajo priprave za SLO globoke korenine. Ze dolga leta sodelujemo z vojsko na mnogih področjih, obenem pa skrbimo za rekreacijo naših delavcev, ker se zavedamo pomena telesne vzgoje v pripravah za obrambo.«

BREDA KOVŠE, predsednica odbora samoupravne delavske kontrole: »Hitro reagiramo na vse pomanjkljivosti, kot so nedisciplinarnost in kršitev delovnih obveznosti s strani posameznikov. Kontroliramo tudi stroške v posameznih sredinah in se

zavzemamo za dosledno izvajanje vseh pa tudi obrambnih načrtov.«

MIROSLAV PESKO, sekretar sveta ZK: »Brez razvitega samoupravljanja ne bi mogli govoriti o pripravah za SLO. Doslej smo organizirali odbore za LO in družbeno samozaščito pri vseh naših temeljnih organizacijah. Imamo pravilnike s področja poslovne tajnosti, poskrbeli pa smo tudi za notranjo in zunanjo zaščito. Naši delavci so ponosni, da jim je zaupana skrb za samozaščito. Skrbijo za svojo, oziroma družbeno imovino. Ne gre torej le za odločanje, ampak za aktivno sodelovanje vseh članov našega kolektiva.«

J. J.

Borcem

*Nepozabni, ki ste se borili,
da svobodna nam je očetnjava,
za bodočnost našo kri prelili:
hvala vam in večna slava,
večna slava!*

*Mladi smo in šibke so nam roke,
plamen vaš pa naša srca greje,
da pogumno, zvesti domovini,
čuvamo kot vi vse naše meje,
naše meje!*

Jože Černetič

Konec lanskega leta smo se na pokopališču v Knežaku poslovili od Jožeta Černetiča, že predvojnega revolucionarja. Leta 1942 so ga aretirali in po nekajdnevem zaporu v Reki odpeljali v taborišče v Južno Italijo. Po razpadu Italije se je vrnil domov in je delal kot aktivist.

Marija Božič

V Vrhpolju pri Vipavi smo konec aprila pokopali v osemdesetem letu starosti Marijo Božič. Njen mož je bil med prvimi aktivisti NOG v vasi Vrhpolje in z njim je sodelovala tudi Marija.

Jože Žibert

Lansko leto je umrl Jože Žibert, rojen leta 1903 v Šentgotardu. Bil je napreden borec za človeške pravice, njegova smrt nas je močno prizadela.

Jože Plesničar

Aprila smo na Brezovici pri Ljubljani pokopali Jožeta Plesničarja, ki se je rodil leta 1918 v Hotedersici. Takoj po okupaciji se je vključil v napredno gibanje. Bil je zaprt in interniran v Dachau. Prejel je odlikovanje red zaslug za narod s srebrnim vencem.

Ernesta Volk

Ernesta Volk je bila rojena leta 1920 na Ajševici. Že poleti leta 1942 se je aktivno vključila v ilegalno delo OF na Ajševici, Stari gori in Lokah. Leta 1942 je bila aretirana in zaprta v Gorici ter internirana v taborišče Frasinone v Italiji. Leta 1943 se je vrnila domov in nadaljevala delo aktivistke na terenu. Za svoje delo je bila večkrat odlikovana.

Apolonija Bevk

Novembra lani smo se v Luki pri Zidanem mostu poslovili od Apolonije Bevk. Doma je bila iz Poč pri Cerknem. Za NOB je začela aktivno delati v začetku leta 1943.

Mirko Toplikar

Marca smo se poslovili od borca in invalida Mirka Toplikarja iz Vi-

tovej. Rodil se je leta 1925. Že zelo mladega so Italijani internirali. Po kapitulaciji Italije se je vrnil in vstopil v Gradnikovo brigado, v kateri je bil ranjen.

Ernest Gostenčnik

Na pobreškem pokopališču smo se maja poslovili od Ernesta Gostenčnika. Rodil se je leta 1919 v Mariboru. K partizanom je odšel leta 1944. Bil je komisar čete Tomšičeve brigade. Bil je hudo ranjen in se zdravil v Pavčkovih bolnišnicah na Pohorju.

Slavko Kočar

Aprila smo se borci Savskega naselja na ljubljanskih Zalah poslovili od borca Slavka Kočarja, ki se je rodil v Volčjem potoku. Pokojni je bil eden izmed tistih Gorenjcev, ki so se že poleti leta 1941 udeležili vstaje na kamniško-domžalskem območju. Pozneje je bil v Cankarjevi bigadi. Bil je ranjen in odpeljal na zdravljenje v Italijo.

Jože Leban

Na pokopališču Tihi gaj v Novi Gorici smo se poslovili od Jožeta Lebana, ki se je rodil v Kromberku leta 1926. Bil je borec Goriške brigade na Goriški fronti leta 1943. Kasneje je bil kurir čete in bataljona Gradnikove brigade. Prejel je dve odlikovanji.

Anton Miklavc

Na pokopališču v Braslovčah smo se poslovili od Antona Miklavca, ki se je rodil leta 1901 v Dobrovljah. Ves čas vojne je nudil partizanom in aktivistom zatočišče. Pri njem so se pogostje oglašali borci, s katerimi je tesno sodeloval. Leta 1943 je bil ranjen. Za svoje delo je dobil priznanje.

Matevž Florjančič

Aprila smo se poslovili od Matevža Florjančiča iz Studena, star 80 let. Z NOB je začel sodelovati leta 1942. Bil je član prvega odbora OF na Zalem logu. Ves medvojni čas je aktivno delal kot član gospodarske komisije.

je napisala in poslala partizanka Mara, ki je s sestro Slavko (doma isto iz Kobarida) pobegnila že mesec prej.

Napačno je zapisano tudi ime koroške sotrpinke v predzadnjem stavku zadnjega odstavka. Imenuje se Lonka.

Za nastale napake se opravičujemo!

Iščem Januša

Iščem Januša, doma baje iz Zagorja. Če se še spominja prijatelja Joška in Dušana iz leta 1944 v kraju Ptuj, naj se javi na naslov: Ivan Rajh, Trgovišče 30, 62274 Velika Nedelja.

Vabimo na izlet

Mestni odbor ZZB NOV Postojna je sprejel sklep, da organizira izlet za svoje člane in sicer 14. avgusta z naslednjim programom: ogled Begunj, Kranja, Bleda, Dražgoš, Škofje Loke in preko Zirov nazaj v Postojno.

Zato člani odbora dežurajo vsak četrtek in ponedeljek od 16. do 18. ure. Prijave za izlet bodo sprejemali do 8. avgusta.

Pozivamo svoje člane, ki želijo na ta izlet, da se pravočasno prijavijo na uradu »klub upokojevc«, Ulica 1. maja številka 5, prvo nadstropje.

pravna posvetovalnica

Predčasna upokojitve

N. M., Ljubljana

Vprašanje: Ste obrtnik varilec že več kot 25 let in imate skupaj že preko 30 let delovne dobe. Letos boste stari 51 let, počutite pa se slabo, vendar dvomite, da bi vas invalidsko upokojili. Zato vas zanima, če je možna predčasna upokojitve in ali izpolnjujete pogoje zanjo.

Odgovor: Po letu 1973 predčasna upokojitve v SR Sloveniji ni več možna, tako da vam razen eventualne invalidske upokojitve ostane le redna upokojitve, ko boste dopolnili 60 let starosti (če ste borec NOV pred 9. 9. 1943 pa 55 let starosti).

Manjkajoča delovna doba

S. J., Grobelno

Vprašanje: Leta 1966 ste se zaposlili v tovarni in v njej delali eno leto ter bili nato poklicani v vojsko. Med služenjem ste zboleli za meningitisom, nakar ste bili dne 20. 1. 1968 kot nesposobni odpušteni iz JLA. Dne 22. 1. 1968 ste se javili v tovarni, kjer so vas poslali k zdravniku, ta pa k nevrologu. Končno ste bili na predlog nevrologa dne 15. 3. 1968 sprejeti na delo, dne 16. 4. 1968 pa vam je bila priznana invalidnost. Sedaj pa ste pri popisu delovne dobe ugotovili, da vam manjka doba od 22. 1. do 15. 3. 1968, zato vas zanima, ali vas je bilo podjetje takrat dolžno dati v bolniški stalež in kaj lahko sedaj še uveljavljate.

Odgovor: Ko ste odšli na služenje vojaškega roka, so vaše pravice v delovni organizaciji mirovale, ko pa ste bili iz JLA odpušteni in ste se takoj po odpuščenju v delovni organizaciji tudi zgledali, so vaše pravice spet oživele. Delovno razmerje vam torej med služenjem v JLA ni prenehalo, tako da bi vas morali takrat, ko ste se javili v delovni organizaciji, pa ste bili bolni, dati v bolniški stalež, tisti čas pa šteti v delovno dobo. Sedaj lahko zahtevate, da vam v delovni organizaciji sporno dobo priznajo v delovno dobo, v primeru spora pa se lahko obrnete na sodišče združenega dela.

Brezplačno zdravljenje in zdravila

K. V., Maribor

Vprašanje: V NOV ste stopili 1944. leta in imate priznano dvojno dobo do konca vojne. Zanima vas ali vam pripada borčevski dodatek, brezplačno zdravljenje in zdravila.

Odgovor: Ker ste borec iz leta 1944, nimate pravice do borčevskega dodatka, seveda pa ste upravičeni do zdravstvenega varstva. Prispevka k stroškom za zdravila pa ne plačajo borci NOV pred 9. 9. 1943, tako da zdravila za vas niso popolnoma brezplačna.

Vloga brez odgovora

K. M., Kranj

Vprašanje: Vaša prijateljica je že leta 1974 vložila vso potrebno dokumentacijo za priznanje invalidnosti. Priložila je zdravniške izvide, vendar do danes ni prejela nobenega odgovora, niti ni bila poklicana na zdravniško komisijo.

Odgovor: Če prav razumemo vas dopis, gre za priznanje delovne invalidnosti. Priстойni organ skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja bi moral izdati odločbo v dveh mesecih od dneva sprejetja zahteve oz. od dneva, ko je zdravnik dal mnenje o zavarovankinem zdravstvenem stanju. Ta rok je seveda že zdavnaj potekel, kar kaže, da se je zahteva nekje izgubila. Najbolje bo, da vaša prijateljica vloži zahtevo ponovno, če pa spet ne bo odgovora, se po 2 mesecih lahko pritoži na organ druge stopnje, to je na direkcijsko skupnosti.

O družinski invalidnini

S. M., Šentjur

Vprašanje: Ste vdova po 90-odstotnem vojaškem invalidu in prejimate 384 din družinske invalidnine. V 12. številki TV 15

ste brali o zakonu, ki naj bi določal, da bodo družinske invalidnine znašale 928 din. Zanima vas, ali boste tudi vi upravičeni do tolikšne invalidnine.

Odgovor: Družinska invalidnina v letošnjem letu znaša 384 din mesečno. Znesek 928 din, o katerem ste brali, pa pomeni povečano družinsko invalidnino, ki pripada staršem ali zakoncu oseb, ki so izgubile življenje v NOV ali v sestavi oboroženih sil Jugoslavije pri opravljanju vojaške dolžnosti. Ker ne spadate v to skupino, vam povečana invalidnina ne pripada.

Nove ugodnosti

J. M., Gradac

Vprašanje: Zanima vas, kdaj bodo sprejete kakšne nove ugodnosti za borce, ki so vstopili v NOV po 9. 9. 1943. V vrste borcev NOV ste hoteli vstopiti po kapitulaciji Italije, zaradi tifusa pa se je to zgodilo šele 4. 2. 1944.

Odgovor: V zadnjem času ni bil sprejet noben predpis, ki bi dal kakšne večje ali nove pravice borcem NOV iz leta 1944, oziroma nasploh borcem, ki so vstopili v vrste NOV po 9. 9. 1943. Res lahko marsikaj beremo o novih predlogih za priznanje večjih ugodnosti, ker pa to niso zelo enostavna vprašanja, saj so vsa povezana tudi z našim ekonomskim razvojem, se konkretne rešitve pojavljajo bolj počasi, pač v skladu z našimi trenutnimi možnostmi.

Postopek za priznanje posebne dobe

H. I., Maribor

Vprašanje: Bili ste borec V. Prekmorske brigade, po razformiranju le-te pa ste bili dodeljeni v 15. brigado 15. divizije 7. korpusa, kjer ste ostali do osvoboditve. Sedaj uveljavljate dvojno dobo za čas od novembra 1944 do 15. 5. 1945 in vas zanima ali veljajo priče iz V. Prekmorske brigade ali pa potrebujete še posebej tudi priče iz 15. brigade, saj ste bili z nekaterimi borci skupaj v obeh brigadah. Sprašujete se ali mora vaš zahtevek potrditi krajevna organizacija ZZB vašega sedanega prebivališča ali morda rojstnega kraja.

Odgovor: Pri uveljavljanju posebne dobe ni merodajno število prič, temveč prepričljivost in argumentiranost njihovih izjav. Zato lahko zadošča celo izjava ene same priče, če je mogoče na podlagi le-te z gotovostjo oceniti aktivnost posameznega borca NOV. V vašem primeru bodo torej potrebne take priče, ki bodo lahko povedale o vašem celotnem aktivnem delu za NOV. Zahtevo za izdajo potrdila pa morate vložiti pri občinskem odboru ZZB NOV v občini, v kateri ste, če pa je vaše aktivno delo za NOB v začetku potekalo v taborišču vojnih ujetnikov, pa pri občinskem odboru ZZB NOV v občini, kjer imate stalno prebivališče.

Priznanje lastnosti vojaškega invalida

K. P., Ljubljana

Vprašanje: Med vojno ste v letih 1943 do 1945 zaradi fizičnih naporov v NOV doživeli večja obolenja oz. poškodbe hrbtenice, kolkov in drugih sklepov. Zaradi tega ste se leta 1946 zdravili v Rimskih Toplicah in še posedujete »Istorijo bolezni« tega zdravljenja. Zanima vas ali lahko še vedno uveljavljate vojaško invalidnost.

Odgovor: Po zakonu o vojaških invalidih (Ur. l. SFRJ št. 67/72 in št. 33/76) se zahteve za priznanje lastnosti vojaškega vojnega invalida zaradi bolezni, zadobljene od 17. 4. 1941 do 15. 5. 1945 v sestavi NOV, ki so vložene po 31. decembru 1952 ne jemljejo več v postopek.

Dodatno uveljavljanje posebne dobe

P. D., Ruše

Vprašanje: Organizirano sodelovanje vam je bilo priznано v dvojnem štetju od dneva, ko ste dopolnili 15 let starosti. Aktivno ste začeli delovati že poprej, vendar so vam priznanje te dobe odklonili. Zanima vas, ali je bil od leta 1962, ko ste zadevo urejali, sprejet ali spremenjen zakon, tako da bi lahko letos uveljavljali posebno dobo tudi za čas, ko ste bili še mladoletni?

Odgovor: Kljub mnogim predlogom se na tem področju ni še nič spremenilo, tako da tudi sedaj še ni mogoče uveljavljati posebne dobe udeležencem NOV za čas pred dopolnjenim 15 letom.

● Popravek

V članku »Načrtav čez izaro« v celovških zaporih, objavljenem v našem časopisu dne 16. junija letos na strani 4, je zaradi rokopa prišlo do napačno zapisane imena. Tovarišica, ki je bila z avtorico članka, se imenuje Lora in ne Lara, kot smo napačno zapisali.

Drugi stavek tretjega odstavka v peti koloni pa bi se moral pravilno glasiti: »Verjeli so nama, vendar je nesreča hotela, da je ista patrulja še isto noč ujela dve partizanki in pri eni od njih našla pismo, naslovljeno name. V njem je bila natančno narisana pot, po kateri bi morali z Loro zbežati med partizane. Pismo

● Poizvedba

ZZB NOV Črnomelj namerava letos urediti grobišče borcev narodnoosvobodilne vojske na pokopališču v Bojancih. Zato prosimo borce in aktiviste, ki vedo za imena (in druge podatke) pokopanih na tem pokopališču, da nam to sporoče vsaj do konca avgusta letos.

Za ZZB NOV Črnomelj:
Rade Kordić

• »Samo, da se malo ogrejem«

Sneg je padal in psi so lajali v noč, ko je osamljeno korakal član okrožnega komiteja partije Dušan Petrović Šane, kamnarezec iz Kragujevca. Namenil se je v vas Kotraže, h kmetu, s katerim se je spoprijateljil nekje v avgustu. »Dober človek je to, sprejel me bo,« se je prepričeval, globoko se pogrezavajoč v škripajoči sneg. Ob svitanju je obzirno potrkal na zamrznjeno okno hiše, stisnjene k planini.

»Ti! Odidi, prosim te, prestrašil mi boš vso hišo! Pojdi! Pojdi!« Preplašeni človek kot da ni vedel, kaj govori.

»Samo, da se malo ogrejem,« je mirno rekel partizan in prestopil prag.

Lice vznemirjenega, prestrašenega domačina je bilo belo, kot so bile bele daljine pod planino. Goreče je prosil, rotill. Pavle ga je zaman miril.

Človeka, oba v smrtni nevarnosti, sta napeto razmišljala. Ze tako kratek zimski dan, ovit v meglo, je hitro mineval. Mračilo se je že in kmet je postajal vse bolj preplašen. Bo nevarni gost prenočil? Šel je na dvorišče, nekaj brkljal, in nenadoma preplašeno kriknul:

»Četniki! Joj, vse bo zgorelo!«

Pavle je zgrabil revolver in skočil k oknu: v večernem mraku je zagledal obrise otroških glav in razbral piskave glasove. Prestrašeni kmet je svoje štiri otroke oborožil z zeleno ko-

DUŠAN PETROVIĆ-ŠANE med vojno

»Naj bodo! Jaz brez tobaka ne morem!«

Pavle ga je pogledal, ne da bi trenil. »Da me ne bo izdal?« se vpraša s strahom.

»Čuj, stari, niti besedice o meni!«

Spomini na prve vojne dni Dušana Petrovića Šaneta

OSAMLJENEC

ruznico in jim ukazal, da s kriki preženo partizana.

Pavle je dozdevno nameril puško, domačin ni zdržal:

»Ne, otrok mi ne boš pobil!«

Človek, zbežan od strahu, ga lahko izda! Nekam mora oditi! Kam? V vasi Šume je živel komunist Žika. Samo njegovega imena se je spomnil. In če ga tudi on ne sprejme? Napotil se je v noč, sneg je ostro škripal.

• »Čuj, stari, niti besedice o meni!«

Ziko so nadzirali četniki in odpeljal ga je k nekemu osemdesetletnemu kmetu. Na vratih razpadajoče kočje je odskočil majhen zapah na vratih. Starec se je dvignil z ležišča in začudeno pogledal prišleka. Ze dolgo časa ga nihče več ne obiskuje. Razen hčerke, omožene v sosednji vasi, ki mu enkrat na teden pospravi hišo, skuha hrano za sedem dni.

»Stari, ta človek nima kam, sprejmi ga,« je rekel Žika.

Starec je z roko pokazal na ležišče, napravljeno iz desk:

»Leži!«

Pavle je poslušal.

Dober del noči je minil v kajenju in starčevi pripovedi: v mladosti je služil pri gospodarju, ki je imel lepo hčerko. Tudi on je bil postaven fant, močan. Nekoč zagrešita onadva, na oranju. In njega zgrabijo, ko je zasnila:

»Kaj češ! Gospodarjeva hčerka! Strogo je bilo takrat, strogo!«

Starec se z uživanjem spominja preteklosti. Pavle skozi polsan sliši globok vzdih.

Zjutraj je starec rekel:

»Grem v Natalince, po tobak!«

Pavle se je vznemiril.

»V mestecu so Nemci.«

Starec je zamahnil z roko in poredno namignil.

Pavle je ostal sam. Cas je tekkel počasi. Ob enajsti uri so se pred hišo ustavile sani z nemškimi oficirji. »Izdaj me!« Hitro se je povzpela na podstrešje in razvrstila bombe. Da so bile pri roki. Nemški vojaki so v strelski vrsti nadaljevali pot navkreber. »Ne vedo točno, za katero hišo gre!« On pa je obsojen, da čaka.

Končno, pozno popoldne, se starec vrne. Pavle ga je sumljivo opazoval.

»Prišli so Nemci,« je rekel.

»Ja, videl sem jih spotoma,« je odgovoril starec.

»Da nisi komu rekel?«

»Bog mi je priča, da ne.«

»Spomni se, govoril si z nekom, gotovo.«

Starec se je nasmehnil kot krivec in skomignil z rameni:

»Samo z Milo, prodajalko tobaka. Veš, trgovina polna ljudi, jaz počakam, da gredo, pa ji rečem: »Mile, brat, pri meni je partizan, daj tobaka. In dá mi človek zastoj štiri škatlice.«

Pavle se je oddahnil: Nemci so prišli slučajno.

Nekaj dni se ni ničesar dogajalo. Starec je bil srečen, ker je dobil sobesednika. Pripovedoval je o minulih časih: spominjal se je Turkov, vstaje, knezov, kraljev, Švabov, Bolgarov. Lepo sta živela starec in mladenič, preteklost in prihodnost, dokler nekega popoldne ni prišla starčeva hčerka. Ko je zagledala partizana, je od strahu stekla iz hiše in zavpila. Zaman se je starec trudil:

»Tišina! To je moja hiša!«

Krik se je slišal daleč naokrog in Pavle je moral sredi belega dne zapustiti hišo. Previdno je taval po vasi. Od mraza so se mu rdečila ušesa, lice modrilo, stopala so zmrzovala. V nejevolji je našel Žiko. Odpeljal ga je h

nekemu starcu, ki je živel z babo in vnukom.

• »... samo ob zori na pot!« je rekel

»Lahko prenočiš, samo ob zori na pot!« je rekel gospodar.

Pavle je sedel k lončeni peči in razmišljal, preganjan z eno samo mislijo, črno in nesrečo oznanjajočo: »Kam?« Pa se je nenadoma predramil kot iz sna: zanesel se je v svoje poznavanje kmetov in spretnost prepričevanja. Iz razgovora je bil namreč razbral, da gostitelj ne mara Bolgarov: pripovedoval je o njihovi nezvestobi, hvalil je srbske oficirje. Naenkrat se je obrnil k sogovorniku:

»A ti? Kaj si ti?«

»Oficir,« je odgovoril Pavle, ne da bi trenil.

»A-a-a-a...«

V jutranjem svitanju je starec vprašal babo:

»Ga zbudimo?«

Pavle je v pričakovanju odgovora, vrednega življenja, od strahu skoraj skoprnul.

»Naj spi,« se je odločila starka.

Zjutraj mu je gospodar podaljšal gostoljubnost do noči.

Doumel je pomen babinih besed, pa je partizan pohitel, da si pridobi njeno naklonjenost, še pred mrakom. In tako je Pavle preživel v miru nekaj dragocenih dni. Starec je postal zvest prijatelj vstaje: partizani so mu bili najdražji gostje. Nekega jutra pa so planili v hišo tisti, ki jih je najbolj sovražil. Bolgari, okupatorji. Našli so skrito puško in ustrelili so ga.

Pavle se je obrnil po pomoč k Dragoljubu Jovanoviću, bogatemu kmetu v Gornji Trnavi, ki je bil še pred vojno sprejet v partijo, a ni hotel v odred, kot tudi ne drugi komunisti iz te bogate vasi. Partija ga je takrat zbrisala iz svojih vrst. Zdaj, ko je osamljeni vstajnik potrkal na duri, ga je sprejel v hišo, čeprav je s tem tvegalo svoje življenje. Po nekaj dneh je Jovanović Pavla peljal k Milanu Jovanoviću, v svojo hišo v globeli, imenovano Jarugljija.

• Sestali so se, sredi zime

Drugi član komiteja, Milovan Milosavljević-Mika se je v začetku decembra vrnil iz Užica v Gornjo Trešnjevico. Od družine Milana Ilića-Čike je zvedel, da je tretji bataljon razpuščen. Njegovo orožje, skrito pri Dragutinu Iliću, so našli nedičevci. Mika se je skril v gozd Orlovac in preživel nekaj dni v zemljanki pod snegom. Hrano mu je skrivoma nosil dvanajstletni Čičin sin. Branko Ilić-Zuza. Z dečkovo pomočjo je prišel do Milića Radovanovića iz Vinče in Slobodana Minića iz Banje, do Dušana Petrovića v Trnavi. Iz Kolubare je prišel tudi Stevan Sremčević-Črni, sekretar okrožnega komiteja.

V izjemnih okoliščinah, poraza in nasilja, se je komite sestel sredi zime, v gozdu med Vukosavcem in Trešnjevico... Ugotovil je, da so mnogi vstajniki pobiti in ujeti, njihove družine maltretirane in pokradene, da so vsi sumljivi pod nadzorom policijskih vojunov in četnikov. Da bi se gibanje obdržalo, je bilo treba poiskati ljudi, ki niso bili na črni listi okupatorjev in domačih oblasti. Hkrati je bilo treba zadržati osamljene partizane, skrite pri družinah. In s poletjem spet v boj! Posebna naloga je bila zaupana Milosavljeviću: da vzpostavi zvezo s srbskim partijskim vodstvom.

Člani komiteja so se razšli, do prihodnjega srečanja: Sremčević je pohitel v Kolubaro, Minić in Radovanović v Orašac. Petrović in Milosavljević sta se zadržala deset dni v Trnavi pri Jarugljiju, pa sta se spet razšla. Mika je odšel v Maskar, severno od Topole.

MIRKO MILOJKOVIĆ

Šanetova zgodba o Darinki

...V začetku letošnjega leta, ko smo se dogovarjali o pisanju posebne knjige, posvečene Darinki in njenim hčerkam, njihovu herojskemu molčanju... s pripombo, da bo prišel osebno v Rajlovac in obiskal vsako ped okoli njene hiše, pa v majhni podstrešni sobi, ki jo krasijo umetniške slike Darinkinega lika, je Šane rekel:

— Veš, njeno življenje je bilo kratko, nenavadno. Darinka je bila nepismena žena, a je imela v sebi nekaj velikega... Vse je naredila brez veliko besed in zaupal si ji lahko, kot svojim najbližjim. Če je rekla: »Šane, vse bo v redu!«, je tako tudi bilo.

Ko ga vprašam, kako bi objasnili veliko, brezprimerno Darinkino junaštvo, Šane za trenutek utihne in potem, gledal me je naravnost v oči, postavi vprašanje:

— Veš, če samo pomislim, kako bi bilo meni, če bi mi pred očmi pobijali otroke... ali bi molčal. Bi ti molčal? Ali bi lahko sploh kdo molčal? Bila je veličastna v svoji žrtvi... Od kod to?... Veš, mislim, da ne bom naredil napake, če primerjam... V moji Sumadiji rastejo hrasti, leta in leta, vsi močni, enaki. In potem v teh gozdovih, med temi hrasti, nenadoma vzklije, sikne kvišku, se razraste, velik hrast, večji in močnejši od vseh drugih... To je Darinka. Zrastla iz srca Sumadije, mnogočlanske, stoletja uporniške, svobodoljubne in hrabre, kar je potrdila tudi naša revolucija... iz prsi naroda je zrastle, velika in veličastna, s svojim herojskim molčanjem.

To so besede Dušana Petrovića Šaneta, zabeležene v novinarski beležnici neke majske noči, in morda so, mislim v tej žalostni uri, še eno pričevanje o njegovi prečudoviti osebnosti, osebnosti resničnega in pravega predsednika zveze, katere članstvo je narod, delovni ljudje, v katere je tako neomajno veroval.

MOMČILO STEFANOVIĆ

DARINKA RADOVIĆ, HEROJNA IZ MALE SUMADIJSKE VASI RAJKOVAC, JE ZAPISANA V ZGODOVINI IN V SODOBNI JUGOSLOVANSKI LITERATURI KOT IZJEMEN PRIMER MORALNE MOČI. DA BI REŠILA ŽIVLJENJE RANJENEGA BORCA — PARTIZANA, JE ZRTVOVALA VSE, KAR JE V TEM TRENUTKU LAHKO ZRTVOVALA, ŽIVLJENJE DVEH HČERK IN SVOJE. TA ANTICNA ŽENA NAŠIH DNI, TA SUMADIJSKA IVANA ORLEANSKA, JE NENEHO ŽIVELA V MISLIH IN ČUSTVIH DUŠANA PETROVIĆA-ŠANETA. KLESAL JE NJEN LIK, NAJPREJ V SEBI, DOLGO IN VSAK DAN, IN POTEM V KAMNU. OSTALA JE BESEDA DUŠANA PETROVIĆA-ŠANETA, BESEDA LJUBEZNI DO UMETNOSTI, KOT JE OSTALA MARMORNA DARINKA IZ RAJKOVCA V NJEGOVEM ATELJEJU — DA SPOMINJA, DA TRAJA.

Bila je v taborišču smrti

Tovarišica Sagadinova nam je povedala, da smo lahko srečni, ker ne poznamo lakote, trpljenja

V petek smo povabili v naš razred Ljudmilo (Milo) Sagadinovo. Pripovedovala nam je resnične zgodbe iz svojega življenja, ko je bila v taborišču smrti Auschwitzu številka 81979.

MILVA

● Aretacija

Tovarišica Mila je delala za partizane. Živela je v Trstu. Nekega dne je bila pri njej kurirka. Zaradi izdajstva so zanj zvedeli Nemci. Aretirali so obe in še sestro tovarišice Mile. Vse tri so odpeljali najprej v zapor Cornoneo v Trstu. Tam je preživela nekaj mesecev. Nato so jo odpeljali v enega najbolj zloglasnih nemških koncentracijskih taborišč, v Auschwitz na Poljskem.

Tam se je začela trnova pot, ki je trajala eno leto in pol.

ROBI MARA TAMARA

● V taborišču

Vlak je odpeljal kar v taborišče. Taborišče je bilo ograjeno z dvojno ograjo iz bodoče žice. Zelo pogoste so bile stražarske utice. Sem so pripeljali ženske in otroke. Moške so peljali drugam. Tu so najprej materam na silo vzeli otroke, za katere so pripravili druge, otroške barake. Tovarišica Mila nam je povedala, da so bili v tem taborišču tudi dojenčki, pa malo večji in tudi tako veliki kot mi, tja do štiriinajst let starosti. Ko so otroke esesovci odvedli na drug konec, so se morali ostali do golega sleči. Vso obleko so morali dati v eno vrečo, nanjo so prišili številko in vsakemu v roke potisnili enako številko.

In potem se je začelo... Njeno življenje je bilo življenje številke 81979.

Tako gole so morale stati tisti dan in še ponoči, do naslednjega dne, ko so prišli na vrsto in so jim esesovci na roke vtetovirale številke. Še danes jo ima to številko, tovarišica Mila! Pokazala nam je roko in vsi smo jo hoteli videti od blizu, zato smo se malo privali. Potem so jetnice morale na kopanje. Nekje visoko pod stropom so bili tuši. Najprej so spustili nanje vrelo vodo, da so cvilele in skakale od bolečin, nato so spustili ledeno mrzlo vodo. Tudi to je bolelo, da so spet poskakovale in kričale. To je bilo pravo mučenje. Esesovci in esesovke pa so se smejali.

REDŽEP, MOJCA,
LARISA, PREDRAG

● Na pogradih

Tovarišica Mila je povedala, da so bili pogradi tako široki kot naša tabla in da je na takem prostoru spalo po pet žensk. Bili so tudi v tri nadstropja in tako visoki, da si lahko sedel. Dali so jim tako malo slame in še tako na drobno je bila zmleta, da so spale pravzaprav kar na lesu. Nato so jim dali odeje. Eno odejo je imelo pet žensk. Ko so zjutraj vstale, so morale tisto slamo zgrabiti k zidu in jo pokriti z odejo. Potem je prišla kon-

trola. Če ni bilo dobro pospravljeno, so morale še enkrat pospraviti.

TANJA, BORUT, SANDI

● Hrana v taboriščih

Hrana je bila obupna. Zjutraj so dobile toplo vodo, v kateri je plavala neka trava. Opoldne nekakšno mineštro. V njej je bilo največ rdeče pese. Zvečer so dobile majhen kosček kruha in malo margarine — vedno skupaj za pet, ki so skupaj spale. Žlice ali nožev niso imele. Tisto čorbo so kar pile. Nekatere so spile več in zato je drugim manj ostalo. Za praznike so jih pogostili s posebnim »priboljškom«: vsaka je dobila en krompir.

Najboljša hrana, to je bila hrana za dojenčke, so bili na mleku kuhani makaroni.

Tovarišica Mila nas je vprašala, če bi mi to jedli. Vsi smo se smejali in smo rekli, da ne bi. Po taki hrani ni čudno, da je bilo tolikim slabo in da so bile kar naprej bolne. Vsi so zelo shujšali. Bila jih je sama kost in koža. Tovarišica Mila je bila takrat stara petindvajset let in je tehtala 30 kg.

KARMEN, JADRANKA, BARBARA
MARKO, TANJA

● Odbiranje za krematorij

Vsako soboto je prišla v barake komisija in odbirala slabotnejše, ki niso bile videti zdrave in tiste, ki so same povedale, da so bolne in da ne morejo delati. Te so odpeljali v posebno ba-

rako in do naslednje sobote jih že ni bilo več med živimi. Vsak dan so jih po nekaj pošiljali v plinske celice, nato pa v krematorij. V Auschwitzu je zgorelo in umrlo več kot pet milijonov ljudi, med njimi tudi veliko otrok.

DOTJANA, REBEKA, MARKO

● Osvoboditev

Ko se je bližal konec druge svetovne vojne, so to interniranci kar čutili. Nemci so bili razjarjeni kot volkovi. Samo kričali so. Mudilo se jim je iti drugam. Internirancem so rekli, da se selijo in da bodo hodili peš. Če kdo ne more hoditi, se lahko pelje, so rekli, saj imajo kamione. Interniranci so že vedeli, kaj to pomeni, zato je večina rekla, da zmorejo peš. In res so tiste, ki so se peljali, en čas peljali, nato pa vse postrelili. K sreči je bila Rdeča armada hitrejša in zato Nemci niso mogli pokončati vseh internirancev.

Tovarišica Mila se je vrnila v Trst 9. septembra 1945.

Pravi, da so dolgo potovali proti domu in da je bilo nepopisno lepo. Njihov vlak je bil okrašen in na vseh velikih postajah so jih sprejeli z godbo in s cvetjem, jim postregli s hrano. Povedala nam je še, tovarišica Sagadinova, da smo lahko srečni, ker ne poznamo lakote, trpljenja... Ob slovesu smo se ji zahvalili in ji podarili rdeč nagelj. Povedali smo ji, da bomo te zgodbe objavili, da jih bodo slišali tudi drugi otroci.

Kaj takega se ne sme nikdar več ponoviti!

TOMI, ROBI, ANDREJ

(Zgodbe so zapisali učenci 2. a in 2. c razreda Osnovne šole Janka Premrla-Vojka, Koper)

● IZBRANI SESTAVEK ● IZBRANI SESTAVEK ● IZBRANI SES

Druga izmena mladinske delovne akcije »Posočje 77« teče in akcija se je pričela nagibati v drugo polovico.

Ni bilo vse tako, kakor sem pričakoval! Obljubljali so nam športna igrišča,

ljubezni za dva tukaj ni. Z vsemi moraš biti enak, gojiti moraš tovarštvo, bratstvo in enotnost... Sprejeli smo pravilnik o redu in disciplini, ki velja za vse brez izjeme, tudi za komandni kader.

do sedaj: 187 odstotkov! Delamo na cesti Logje—Robidišče in pri urejanju hudournika v vasi Podbela. Zavedamo se, da bomo s svojim delom pripomogli ublažiti posledice potresa. Včasih se mi zdi, da nekaterim manjka mladostne zagnanosti, zavesti. Verjetno je vzrok temu, ker smo generacija, ki imamo vse in ne poznamo pomanjkanja.

Večkrat razmišljam o boju naših očetov in dedov. Borili so se tudi zato, da bo na naši zemlji rasel nov rod, pošten in deloven, ne le gmajna... Zato se jim bomo najlepše oddolžili s svojim delom, z ljubeznijo do naše socialistične domovine.

Brigadirski zdravo!

GORAZD MASLO

● IZBRANI SESTAVEK ● IZBRANI SESTAVEK ● IZBRANI SESI

športne pripomočke. Do sedaj vsega tega še nismo videli. Disciplina pa je ostra, da bi bolj ostra ne mogla biti. Na to seveda nimam pripomb, saj vem, da le z disciplino dosegaš zaželene rezultate. Tudi

Zakaj bi bili nekateri izjeme? O tem smo govorili tudi na sestanku aktivne zveze komunistov.

Ne morem trditi, da je naša brigada vzorna, a kljub temu dosega dobre rezultate. Naše poprečje

Brigadirjevo pismo

V spomin borcu

Mi vsi smo lahko ponosni, da smo imeli take može, kot je bil Viktor Jereb

Viktor Jereb se je rodil 18. aprila 1903 v Spodnji Idriji.

»Kaj vas je gnalo, da ste zapustili dom?« sva ga najprej vprašali.

— Gospodarska kriza je bila na pomolu in življenje težavno, pa smo si v drugih državah iskali dela.

»Delali ste v rudniku v Belgiji... Kako je bilo?«

— Naporno, kot v vseh rudnikih! Do kolen smo gazili v prahu, s konji pa smo vozili naložene vozičke premo-ga.

»Ste bili tam član kakšne organizacije, kot ste bili tudi doma?«

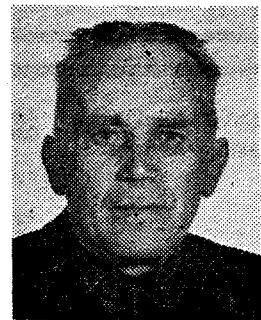
— Seveda, bil sem član KP Belgije.

»Borili ste se v španski državljanski vojni... Se spominjate kakšnega dogodka?«

— Spominjam se, kako sem oglušel. Mnogo tovarišev se je vrstilo pri mitraljezu v jami, ki je bila ograjena z

napisom. Tudi jaz sem se jim pridružil in začel streljati. Takrat je na nasip priletela granata. Legel sem na bok, tako da sem imel levo uho pri tleh. Pok je bil tako močan, da sem na desno uho popolnoma oglušel.

»Ali ste bili kdaj zaprti?«

Viktor Jereb

— Bil sem po mnogih zaporih. Tudi na Siciliji, kjer se mi je še najbolj godilo. Tam sem učil igrati violino sina neke gospe. Njen mož je bil eden tistih, ki so nas nadzorovali. V zahvalo sem dobil precej boljšo hrano kot ostali.

»Tudi v Afriki ste bili... Kako pa je bilo tam?«

— S Sicilije so nas odpeljali v Alžirijo. Kmalu so prišli ameriški zavezniki, ki so nas rešili. Z letalom smo se nato odpeljali v domovino. Potem sem sodeloval v narodnoosvobodilnem boju vse do osvoboditve.

Tako je tovariš Jereb sklenil svojo pripoved. Oprostil se je nama, češ da je postal že star in zato ne more več tako lepo pripovedovati o teh dneh. »Toda spominjam se pa še prav vsega,« je rekel.

Čez nekaj tednov so ga pokopali. Mi vsi smo lahko ponosni, da smo imeli take može, kot je bil Viktor Jereb in se ga bomo vedno spominjali.

MAJDA LAPANJA

ERIKA ZAKELJ,

sedmi razred Osnovne šole

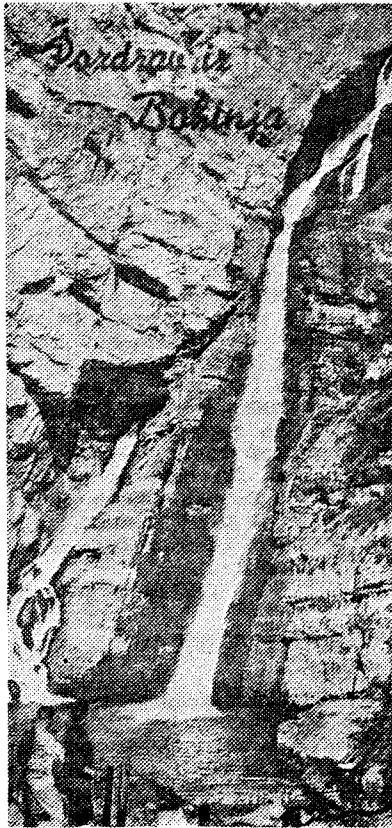
»Vojkove brigade«, Spodnja Idrija

kramljanje

»Taborniški zdravo, tovarišica Milena!« je na kartici zapisala Lučka Lešnikova, doma iz Maribora.

In potem, »da je več kot imenitno med taborniki in da ji sploh ni žal, da je v Bohinju«. Prijetno življenje je to. Igrajo tenis, se žogajo... »Ob večerih pa posedimo ob tabornem ognju in včasih se tudi malo potepamo. Vreme je vroče, sončno. Večkrat se spomnim na vas in vam prav nič ne zavidam novinarskega dela (vsaj zdaj ne!).«

Kar prav imaš! Upam tudi, draga Lučka, da si tisto dežurstvo v temni noči dobro prestala. In tu je še pozdrav iz Bohinja, ki si ga namenila vsem bralcem naše mladinske strani:

Pod roke mi je prišlo tudi tole pisemce:

»Dolgo je že tega, ko je hčerka poslala članek na naslov vašega uredništva in tudi jaz sem vam pisala, pa niste objavili ne enega ne drugega. Verjemite mi! Veste, TV 15 je moj najljubši časnik, iz tedna v teden ga komaj čakam, in tudi preberem ga do zadnje vrstice.«

Bi nam, spoštovana tovarišica Gabrščkova iz Tolmína, lahko sporočili, za kakšno prispevka gre in kdaj ste ju poslali. Kaže, da se je neke zataknilo, saj se v uredništvu na moč trudimo (vedno nam seveda to ne uspeva), da naših zvestih sodelavcev in bralcev ne bi razočarali.

Lepo pozdravljeni!

MILENA

besede in dejanja

● Crnogorski ponos

Vse do pred nekaj leti je vladalo prepričanje, da so Črnogorci, v glavnem, dobri pravniki, oficirji, literati... Se malo in črno goro bo dajala tehnologije evropskega slovesa, začela bo ustvarjati mlado in zelo ambiciozno tehnično inteligenco. Gre za Kombinacijo aluminija, ponos črnogorskega in jugoslovanskega gospodarstva!

Tovariš Tito med delavci kombinata aluminija v Djemovskem ravnem polju v neposredni bližini Titograda

Na začetku tega velikega pionirskega dela, proizvodnje aluminija, 29. decembra 1972, jih je obiskal tovariš Tito, in jim med drugim rekel:

»Ko mi je zasvetil vaš aluminij — sem bil vesel. Glej, videl sem, da iz te rumene zemlje, ki smo jo prej gledali, dobivate srebro. To je velik rezultat. Jaz vam želim največjih uspehov.«

ILUSTROVANA POLITIKA — 19. julij 1977

● DUŠAN PETROVIČ-ŠANE: »Socializma ni moč ločiti od boja za novo človekovo osebnost«

»Pridobitve naše revolucije in naš samoupravni sistem so neizčrpen vir človekovih vrednot. V naši socialistični družbi je tudi danes nujno, da razvijamo trajne in nove etične vrednote: odnos do dela, do samozagotovitve in samooprambe družbe, solidarnost med ljudmi, hrabrost, občutek za plemenito in lepo, samopožrtvenost; proti vsem pojavom inertnosti, nedelavnosti, privatizacije, zapiranja v ozke materialne, egoistične interese, lupine dinarjev in podobno. Pri delu in v praksi, pridivsem pa v procesih dela in produktivskih odnosih je treba pokazati, da socializma ni mogoče ločiti od boja za novo človekovo osebnost.«

DELO, 23. julij 1977

● Ob spomenikih nobenih vikendov!

Zadnje čase rastejo črne gradnje vikendov na vseh mogočih prostorih ob Savi in na pobočjih Kravca ter drugod. Urbani gledajo na ta pojav s svojimi očmi, kmetje in kmetje, ki prodajajo zemljo, pa s svojimi. Toda tako enotno kot so nastopili kraji ob pojavu prvih črnih gradenj na Planici nad Črno Goro, ali ob pojavu gradenj v Okrogelski gmajni, že dolgo ni smo opazili.

Kraji, organizacija Zveze borcev NOV in druge družbenopolitične organizacije zahtevajo takojšnjo odstranitev vikend hišice ob spomeniku padlim borcem na Planici, med katerimi je bil tudi narodni heroj Stane Zagar st., kot tudi prepričitev vsake gradnje vikendov v okolici Okrogelske jame, kjer je aprila 1942 skupina mladih partizanov, med njimi Stane Zagar ml., bila neenak boj z nemško policijo in vojaštvom in je tem junakom v gozdu pri Okroglem (KS Naklo) postavljen spomenik v večno slavo, spomin in opomin.

Torej: v bližini spomenikov junakom NOV nobenih vikendov!

KOMUNIST — 18. julij 1977

● »Pojdi in — zdravo!«

V medčloveških odnosih bo v večini naših delovnih kolektivov potrebno še mnogo dela in uresničevanja idej, ki jih vi stalno nize v našem delavskem časopisu. Ti odnosi so velikokrat tako na psu, da človek ne more misliti, da je to res v naši samoupravni družbi. Toda res je! Prosim, preberite naslednje vrstice.

Moj stric Tone je bil v januarju letošnjega leta invalidsko upokojen z 39 leti delovne dobe zaradi bolezni na srcu in živcih. Med vojno je bil skoraj 4 leta po taboriščih. Skoraj polnih 9 let je delal v OZD, iz katere je odšel pred skoraj pol leta v invalidski pokoj. Sam pa tudi vsi njegovi ožji sorodniki in znanci smo pričakovali, da mu bo OZD, iz katere je odšel v pokoj, priredila skromen poslovilni večer. Navsezadnje je bil vodja oddelka, ki je štel kakih 45 delavcev. Tudi odpravo nino, ki mu je bila priznana z odločbo kadrovske službe, so mu izročili na blagajni OZD — prav nič slovesno!

Prepričan sem, da si v naši samoupravni socialistični družbi vsak naš poprečno vreden in deloven človek zasluži nekaj pozornosti, ko odhaja v pokoj.

DELAJSKA ENOTNOST — 9. julij 1977

● Ljudje se znajdejo, ker pridno delajo

Bogato je samoupravno in družbenopolitično življenje v veliki gospodarski družini sremskega kombinata »Sirmijum«. Delovni ljudje, več kot 12.500 jih je v tej delovni organizaciji, se dobro znajdejo: vključujejo se v sodobne tokove, dajejo prispevek uveljavljanju samoupravnih vrednot. Ljudje se znajdejo, ker se pridno uče! Tu se namreč poklanja polna pozornost idejno-političnemu in marksističnemu izobraževanju. In ni slučaj, da je bil »Sirmijum« dobitnik plakete Klubov samoupravljalcev Jugoslavije. V poslednjih letih je bil vsaki deseti delavec »Sirmijuma« deležen raznih oblik ideološko-političnega in marksističnega izobraževanja. Samo v šoli kluba samoupravljalcev, ki v vseh oddelkih dela najmanj pet mesecev, je bilo v poslednjih letih 600 delavcev, in tako naprej. To je sijaj prejetega priznanja.

DNEVNIK (Novi Sad), 8. julij 1977

● Resnica, ki krepi naša vsakdanja prizadevanja

Iz govora Janka Rudolfa, predsednika republiškega odbora ZZB NOV Slovenije, na podelitvi »nagrada vstaje slovenskega naroda za leto 1977«:

— In če nam omenjeno delo, čeprav v najbolj zgoščenih oblikah, pa vendarle celovito, prikazuje to našo prehojeno pot, to seveda ne pomeni, da smo z njimi dobili učbenik, iz katerega se je treba na pamet učiti posameznih dogodkov, datumov in drugih pomembnih stvari, pač pa je zlasti za mlade generacije neusahljiv vir tiste resnice o našem osvobodilnem boju, ki tudi danes krepi naša vsakdanja prizadevanja v borbi z najrazličnejšimi težavami, s katerimi se spopadamo, pa tudi z nenehnimi poskusi, da bi naš osvobodilni boj razvrednotili in ga prikazovali v napačni luči. Nam seveda pri tem ne gre

Janko Rudolf

samo za resnico v knjižnem pomenu besede, pač pa za tista neizpodbitna dejstva, ki o našem osvobodilnem boju govorijo samo zase in ki nam tudi danes kažejo, kako se je treba v današnjem nasprotju polnem svetu boriti za pravilno vrednotenje prehojene poti, pa tudi našega današnjega delovanja.

TV 15 — 4. avgust 1977

Rado Jelinčič, Karel Kumše:

DELO GORIŠKEGA VOJNEGA PODROČJA (11)

OD MARCA 1944 DO OSVOBODITVE

Zanje so uporabljali manj znane naravne jame, stare avstroogrške in italijanske utrdbe in skladišča, veliko pa je bilo na novo narejenih stavb, na dvoriščih, ali pa v bližini hiš, v težje dostopnih in skritejših krajih. Nekatera skladišča so lahko prevzela hkrati tudi po več vagonov blaga, vendar so bila kljub velikosti dobro skrita. Bila so tudi skladišča prehodnega značaja, kjer se je blago zadrževalo le kratek čas. Takšna so bila posebno na obrobju Trnovskega gozda in nad Vipavsko dolino, v drugih pa je bilo blago dalj časa shranjeno. Tudi po vsebini so bila skladišča različna. Tako so bila skladišča za sanitetni material, za papir, za usnje in obutev, za obleko in perilo, za orožje in municijo itd.

Različne potrebščine kot so sladkor, zdravila, radio material, alkohol, papir in še drugo, so bile namenjene glavnemu štabu NOV in POS. Prihajali so iz mest, iz Furlanije, ali pa še celo dalje iz Italije. Prepeljane so bile preko območja goriškega vojnega področja in komand mest s spremstvom, ki so ga zagotovile lete. Največkrat se je ta material pri prevozu prikrival s tem, da je bil pokrit s senom ali celo s hlevskim gnojem, da so ga lahko prepeljali preko glavnih cest in železniških prog, preko Javornikov in Mašuna na osvobojeno ozemlje. Radio material pa je bil prenesen v nahrbtnikih. Pri tem delu so pomagali tudi razni tečajniki, ki so odhajali na tečaje v Črnomelj in so spotoma odnesli še to. Večkrat so bile formirane tudi posebne skupine za prenos blaga.

Po komandah mest in na področju so bile organizirane etapne kuhinje. V kuhinjah so se hranili borci, ki so po službeni dolžnosti potovali, da jim ni bilo treba skrbeti za hrano. Prav tako so se hranile razne manjše enote in patrulje s prepustnicami ter mobiliziranci v času zdravniškega pregleda oz. na poti do vojaške enote.

Za boljše in lažje vodenje in boljše evidenco, je bilo že sorazmerno zgodaj, t. j. konec junija 1944, vpejano vodenje knjig izdanega in prejetega blaga. To pa je bilo za marsikatero intendanta pri komandi mest težja naloga, kakor pa zavzemati postojanko. Pogosto so bili ugovori, češ, »prišel sem se boriti, ne pa pisariti«. Če pomislimo, da so imeli samo italijanske šole in še to največkrat en ali dva razreda, moramo spoštovati njihovo zavest in predanost, da so kljub temu vestno in točno vodili knjige. Le zavest, da tudi s tem pomaga uničevati sovražnika, je marsikoga zadržala, da ni odšel v brigado.

Sanitarni odsek

Sanitetni oddelek naj bi skrbel za zdravstveno službo v zaledju in za potrebe zaledne vojske, kakor tudi za zdravstveno pomoč civilnemu prebivalstvu. Zdravil in preprečeval, če le mogoče, naj bi nalezljive bolezni med borci in civilni. Organizacijo zdravstvene službe na območju komande goriškega vojnega področja so vodili zdravniki po navodilih zdravstvene službe zaledne oblasti IX. korpusa. Od ustanovitve zaledne oblasti pa do osvoboditve se je izvršilo na področju šest zdravnikov. Pri nujenju zdravstvene pomoči civilom

in borcem so aktivno sodelovali tudi italijanski zdravniki. Prebivalstvo se jih še danes s spoštovanjem spominja. Eden med njimi je celo izgubil življenje, ko je na poti k bolniku padel v sovražno zasedo.

Komande mest so imele naprave za uničevanje uši. To so bili v te namene preurejeni bencinski sodi, v katerih so pripravili obleko in tako uničili uši, s tem pa tudi onemogočili in preprečevali razne bolezni. O kraju, kjer naj bi te razuševalne postaje stale, je odločal sanitetni referent v skladu s trenutno vojaško situacijo. O tem je obvestil tudi bližnje vojaške enote, ki so po potrebi uporabljale naprave. Na nekaterih prehodnejših krajih so bile še dodatne antiskabične postaje, namenjene zatiranju garij in srbečice. Osebe na tovrstnih postajah so sestavljali bolničarji, oziroma bolničarke ter dezinfektorji.

Da bi imele komande mest čim sposobnejši kader, so pošiljali ljudi v sanitetno šolo pri vojaškem področju IX. korpusa. Na svojem področju so napravili tudi popis vseh zdravnikov in zdravniškega osebja, ne glede na to, ali so bili na partizanskem ozemlju ali v sovražnih postojankah. Komande mest so zbirale sanitetni material in ga pošiljale na komando področja, ki ga je po potrebi delila iz lastne zdravstvene službe. Komande mest so morale pošiljati področju tudi tedenska poročila o zdravstvenem stanju na svojem območju. Tudi bolnica in ambulante so pošiljale redna poročila. Tako so se ohranili kompletni seznam ranjenih borcev ter poročila — tedenska in mesečna — ambulantne komande mesta Ajdovščina.

Pomebno delo so opravljale tudi higijenske mobilne ekipe, ki so bile sestavljene iz vodij, bolničarja, dezinfektorja in dveh pomočnikov.

Na komandah mest in področju so delovale ambulate, ki so imele najnujnejše zdravstvene pripomočke in zdravila. Te ambulate so bile namenjene borcem zalednih oblasti, Novogradovcem in vsem tistim, ki so se začasno zadrževali na komandah mest in področju ter seveda civilnemu prebivalstvu.

Na področju so se zadrževali okrevanci in pa borci, ki so bili zaradi bolezni razrešeni vojaške službe pa niso hoteli domov. Kolikor je bilo mogoče so dobivali boljšo hrano, se pravi priboljške, kar je takrat pomenilo mleko, mlečne izdelke in sadje.

Vojaško področje IX. korpusa je poslalo zdravnika dr. Bežka, da organizira področno bolnišnico v vasi Erzelj, na gornjem Vipavskem. Bolnišnica je začela delovati 24. maja leta 1944. V njej se je zdravilo 15 ranjencev. Bolnica pa je bila kmalu izdana. Napadla jo je »Ketnerjeva« specialna vojaška formacija za borbo s partizani. Nekega jutra so Nemci prišli, da uničijo bolnico in zajamejo ranjence. Na srečo jih je stražar pravočasno opazil in opozoril bolniško osebje na nevarnost s strelom. Hitro so poskrili ranjence v nalašč za napad pripravljene bunkerje. Sovražnik je tako našel prazno stavbo. Iz maščevanja jo je požgal.

(se nadaljuje)

Rokopise pošljite na naslov: Uredništvo »TV-15«, Miklošičeva 28, pp 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije št. 421/1-72 od 12. 4. 1974 se za »TV-15« ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

Tisk in kltičje: CGP Delo, Ljubljana, Titova 35

»TV-15« izhaja vsak teden — izdaja ga Založba Borec Ljubljana, Miklošičeva 28 kot glasilo Zveze združenih borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin SR Slovenije

Uprava in naročniški oddelek »TV-15«: Miklošičeva 28, pp 598/XI, 61001 Ljubljana; tekoči račun 50100-833-30005 pri SDK Ljubljana

Telefon uprave 320-486

Glavni in odgovorni urednik: SILVO TERSEK

Novinarji: NEVA MUŽIČ, MILENA STRAJNAR, TONE URBAS, MILAN VOGEL

Tehnični urednik: SINE KOVIČ

Tajnica uredništva: MARA OKORN

Telefon uredništva 327-790

Letna naročnina 140 din, za inozemstvo 160 din; posamezna številka v prosti prodaji 3 din

